

Stalna konferencija gradova i opština

Strategija lokalnog održivog razvoja

PROGRAM
ZAŠTITE
ŽIVOTNE
SREDINE I
ODRŽIVOG
RAZVOJA U
GRADOVIMA I
OPŠTINAMA
SRBIJE
2004-2006

Beograd, 26. maj 2005.

Strategija lokalnog održivog razvoja

Izdavač:
Stalna konferencija gradova i opština
Beograd, Makedonska 22/VIII
www.skgo.org

Za izdavača:
Đorđe Staničić, generalni sekretar

Lektor:
Vera Diklić

Dizajn korica:
Dragomir Nikolić

Tiraž:
1000 primeraka

Beograd, 2005. godine

ISBN

Štampa:
KaktusPrint, Beograd

Izdavanje publikacije podržala je:

VLADA KRALJEVINE NORVEŠKE,
KROZ PROGRAM ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I ODRŽIVOG RAZVOJA U
GRADOVIMA I OPŠTINAMA SRBIJE 2004-2006

Nacrt Strategije lokalnog održivog razvoja pripremila je Interresorna grupa u sastavu:¹

Boban Tomić, predsednik SO Bajina Bašta
Milan Milovanović, član Privremenog organa SO Bor, direktor Centra za socijalni rad u Boru, član Odbora za socijalnu politiku
Miloš Katić, lokalni koordinator LEAP-a Valjevo, direktor preduzeća za menadžment konsalting i trgovinu "EKO DIMeC", NVO
Miomir Pešić, član Izvršnog odbora grada Niša, potpredsednik Odbora za komunalne delatnosti i stanovanje
Slavko Golić, Agencija za razvoj opštine Novi Kneževac, član Odbora za privredni razvoj
Dr Marija Jevtić, sekretar Sekretarijata za zaštitu životne sredine Novog Sada, član Odbora za zaštitu životne sredine
Biljana Miladinović, samostalni stručni saradnik za zaštitu životne sredine opštine Pančevo, član Odbora za zaštitu životne sredine
Mr Vladan Vasić, predsednik opštine Pirot
Slavko Lukić, predsednik Izvršnog odbora opštine Užice, član Odbora za lokalnu samoupravu i lokalne finansije
Vera Kovačević, menadžer projektnog tima Strategije smanjenja siromaštva
Dr Suzana Đorđević-Milošević, pomoćnik ministra, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
Maja Krunić-Lazić, dipl.inž.arh., Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine - Uprava za zaštitu životne sredine
Ljubinka Kaluđerović, vođa Projektnog tima, Stalna konferencija gradova i opština

Projektni tim Programa zaštite životne sredine i održivog razvoja u gradovima i opštinama Srbije 2004 - 2006:

Ljubinka Kaluđerović, vođa Projektnog tima
Dr Slobodan Milutinović, nacionalni ekspert
Mr Aleksandar Popović, saradnik
Marija Milenković, asistent

¹ Članovi Interresorne grupe su bili na navedenim funkcijama u periodu kada se ova grupa formirala (2003. i 2004. godine)

SADRŽAJ

SAŽETAK	6
UVOD	9
ODRŽIVI RAZVOJ - NEOPHODNOST STRATEŠKOG PRISTUPA	10
Strategija Evropske unije za održivi razvoj	11
Politika Republike Srbije u ostvarivanju zaštite životne sredine i održivog razvoja	12
Nacionalna strategija održivog razvoja	12
Zakonodavna aktivnost	13
NEAP	13
Formiranje indikatora održivog razvoja	13
Odgovornost lokalnih vlasti u planiranju održivog razvoja	13
Koje su koristi lokalne zajednice od Lokalne Agende 21?	15
POSTOJEĆE STANJE ODRŽIVOG RAZVOJA I ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U LOKALNIM ZAJEDNICAMA U SRBIJI, CILJEVI I PRAVCI AKTIVNOSTI	17
Infrastruktura	17
Ciljevi i pravci aktivnosti	19
Prostorno i urbanističko planiranje	20
Ciljevi i pravci aktivnosti	21
Ekonomski razvoj i zapošljavanje	23
Makroekonomski okvir	23
Privreda	23
Zapošljavanje	26
Ciljevi i pravci aktivnosti	26

Društveni razvoj	29
Zdravstvena zaštita	29
Socijalna zaštita	30
Obrazovanje	30
Briga o mladima	31
Briga o starima, marginalizovanim društvenim grupama i licima sa invaliditetom	32
Osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici	33
Ciljevi i pravci aktivnosti	34
Zaštita životne sredine	37
Vodosnabdevanje i tretman otpadnih voda	37
Upravljanje otpadom	39
Aerozagađenje	40
Buka	41
Industrijsko zagađenje	42
Zaštita biodiverziteta i zaštićena prirodna dobra	42
Kapaciteti gradova i opština za rešavanje problema zaštite životne sredine	42
Ciljevi i pravci aktivnosti	43
Smanjenje siromaštva	45
Ciljevi i pravci aktivnosti	46
ELEMENTI STRATEGIJE LOKALNOG ODRŽIVOG RAZVOJA	49
Minimalni standardi lokalnog održivog razvoja	49
Naša vizija budućnosti	49
Lokalna uprava	49
Prostorno planiranje i izgradnja	50
Upravljanje prirodnim dobrima	51
Odgovorna potrošnja i način života	51
Zdravlje stanovništva	52
Lokalna ekonomija	52
Jednakost i socijalna pravda	53
Strateški ciljevi, mere i aktivnosti	54

Sažetak

Tokom poslednjih decenija koncept održivog razvoja postao je prihvaćen kao način da se živi u harmoniji sa životnom sredinom i definisan je kao **“razvoj kojim se ide u susret potrebama sadašnjosti tako da se ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje sopstvene potrebe”** (World Commission on Environment and Sustainability, 1987). U suštini, održivi razvoj je proces promena unutar koga su eksploatacija resursa, usmeravanje investicija, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promene u harmoniji i omogućavaju korišćenje sadašnjih i budućih potencijala kako bi se zadovoljile ljudske potrebe i aspiracije. Ovaj koncept proglašen je ključem politike razvoja kako EU, tako i UN.

Dostizanje održivosti nacionalnog razvoja zahteva strateški pristup, koji je dugoročan i koji integriše ili objedinjava različite procese razvoja, kako bi oni bili onoliko sofisticirani koliko su izazovi razvoja kompleksni. Evropska komisija je sačinila novu konsultativnu strategiju održivog razvoja maja 2001: Održiva Evropa za bolji svet - Evropska strategija održivog razvoja (COM (2001) 264 final), koja je usvojena na zasedanju Saveta Evrope u Geteborgu (15 - 16. juna 2001). Saglasno zaključcima Konferencije u Johaneshburgu, lokalne vlasti u implementaciji održivog razvoja određene su da uđu u deceniju ubrzane efektivne akcije u pravcu kreiranja održivih zajednica i zaštite zajedničkih svetskih dobara.

Poštujući navedene činjenice, ali imajući u vidu i napore koje Republika Srbija sprovodi u obezbeđivanju boljih uslova života svojih građana u svim segmentima, u vezi sa ekonomskim i društvenim razvojem, kao i u ostvarivanju zaštite životne sredine, lokalne vlasti u Srbiji saglasne su da objedine sve svoje napore u pravcu ostvarivanja sledeće vizije:

Gradovi i opštine u Srbiji razvijaju se u skladu sa principima održivog razvoja kroz:

- razvijanje participativne demokratije,
- efikasno i efektivno upravljanje,
- preuzimanje odgovornosti za zaštitu, očuvanje i obezbeđivanje jednakog pristupa zajedničkim prirodnim dobrima,
- racionalno upravljanje resursima kojim se obezbeđuje održiva proizvodnja i potrošnja,
- stvaranje povoljnih ekonomskih uslova i mogućnosti zapošljavanja u skladu sa očuvanjem životne sredine,
- urbano planiranje kojim se ide u susret obezbeđenju društvenih, ekonomskih i ekoloških standarda,
- promovisanje održivih obrazaca života, zdravlja i dobrobiti građana, uz uključivanje u sve procese u zajednici.

Da bi se dostigla ovako projektovana vizija, predstavnici lokalnih vlasti i njihove asocijacije bi trebalo, u okviru svojih gradova i opština, da razviju svoje lokalne objedinjene multisektorske strategije ili planove akcija, koji bi se zasnivali na sledećim specifičnim merama i aktivnostima:

I Na planu **infrastrukture**

- Razvoj, kvalitetno i kontinualno unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima
- Zaštita i korišćenje prirodnih resursa u skladu sa principima održivog razvoja, primenom ekonomskih instrumenata

II Na planu **prostornog i urbanističkog planiranja**

- Stvaranje bolje organizovane i koordinisane lokalne vlasti, lokalne administracije i javnih preduzeća u cilju kvalitetnije izrade urbanističke planske dokumentacije
- Intenzivna promocija za uključivanje javnosti
- Ugrađivanje principa dobre prakse i održivog razvoja u urbanističku plansku dokumentaciju

III Na planu **ekonomskog razvoja i zapošljavanja**

- Izrada i usvajanje lokalnih strategija ekonomskog razvoja i zapošljavanja, sa pratećim opštinskim odlukama i sa izgradnjom ili jačanjem institucija u okviru lokalne samouprave, koje bi pratile izradu i implementaciju strategije
- Pokretanje inicijativa za donošenje pravne regulative kojom se definišu prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisanju zapošljavanja
- Uvođenje i promocija stimulativnih mera u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i zapošljavanja
- Razvoj lokalne ekonomije na osnovu raspoloživih prirodnih resursa uz razvoj sistema za podršku promociji održivog korišćenja resursa
- Regionalno povezivanje
- Unapređenje rada inspeksijskih službi koje su u nadležnosti lokalne samouprave kroz njihovo opremanje, edukaciju i podsticanje preventivnog rada

IV Na planu **društvenog razvoja**

- Institucionalno jačanje lokalne samouprave
- Podizanje nivoa znanja izabranih i postavljenih lica, zaposlenih u opštinskim upravama i šire javnosti o konceptu održivog razvoja i metodama i tehnikama koje ovaj koncept obuhvata
- Promocija zdravlja u najširem smislu u svim sferama društvenog razvoja i za sve kategorije stanovništva
- Valorizovanje tradicionalnih vrednosti kroz ekonomske aktivnosti
- Stvaranje uslova u lokalnim samoupravama za lakše i pravednije ostvarivanje prava u sferi zdravstvene i socijalne zaštite
- Razmena “dobre prakse” i iskustava između opština u cilju smanjenja razlika u

kapacitetima za društveni razvoj

- Podsticaj uključenju medija u programe razvoja društva
- Pokretanje inicijative za izmenu zakonskih propisa u cilju poreskih olakšica za ulaganje u društveni razvoj

V Na planu **zaštite životne sredine**

- Donošenje strateških dokumenata i unapređivanje zaštite životne sredine na lokalnom nivou
- Uvođenje ekonomskih instrumenata za podsticaj racionalnog upravljanja resursima
- Promocija racionalne potrošnje
- Uvođenje sistema monitoringa i mera zaštite i unapređenja životne sredine
- Promocija javnosti u radu i učešća javnosti u odlučivanju

VI Na planu **smanjenja siromaštva**

- Stvaranje lokalnih strategija (akcionih planova) za smanjenje siromaštva zasnovanih na ekonomskom i društvenom razvoju, unapređenju infrastrukture i prostornog i urbanističkog planiranja i stvaranje institucionalnog okvira u lokalnoj upravi za ostvarivanje borbe protiv siromaštva
- Promocija opštine u cilju privlačenja zainteresovanih ulagača
- Pružanje podsticaja za razvoj preduzetništva i samozapošljavanje
- Uspostavljanje dvosmernog dijaloga sa socijalno ugroženim grupama

Uvod

U okviru Programa zaštite životne sredine i održivog razvoja za gradove i opštine Srbije 2004 - 2006, juna 2004, obrazovana je Interresorna grupa, sastavljena od predstavnika odbora Stalne konferencije gradova i opština, lokalnih samouprava, Ministarstva nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije, Nacionalnog saveta za održivi razvoj, tima za izradu Strategije za smanjenje siromaštva i civilnog sektora, sa zadatkom da sačini Nacrt strategije lokalnog održivog razvoja.

Rad Interresorne grupe odvijao se u periodu od septembra 2004. do maja 2005. godine. Održana su četiri sastanka u septembru, novembru i decembru 2004. i u januaru 2005. godine. Na završnoj radionici Interresorna grupa usvojila je Nacrt Strategije lokalnog održivog razvoja, koji je zatim razmatran na javnoj raspravi tokom februara, marta i aprila 2005. godine.

Nacrt strategije lokalnog održivog razvoja razmatrali su učesnici Konferencije o lokalnom održivom razvoju, maja 2005. godine, i preporučili da se usvoji na sledećem redovnom zasedanju Skupštine Stalne konferencije gradova i opština.

Ova Strategija usaglašena je sa Konsultativnom strategijom održivog razvoja Evropske unije: "Održiva Evropa za bolji svet - Evropska strategija održivog razvoja" (COM (2001) 264 final), Poveljom evropskih gradova i opština ka održivosti - (Aalborg povelja) iz 1994. godine, Lisabonskim akcionim planom: "Od povelje do akcije" iz 1996, "Pozivom iz Hanovera evropskim opštinskim liderima na zaokretu 21. veka" iz 2000, "Pozivom iz Johaneshurgra" iz 2002. godine, završnim dokumentom Konferencije Aalborg+10: "Obaveze iz Aalborga" i "Fano smernicama" završnim dokumentom konferencije "Upravljanje održivim gradovima".

Održivi razvoj - neophodnost strateškog pristupa

Održivi razvoj je definisan kao **“razvoj kojim se ide u susret potrebama sadašnjosti tako da se ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje sopstvene potrebe”** (World Commission on Environment and Sustainability, 1987). Ovaj koncept proglašen je ključem politike razvoja kako EU, tako i UN.

Koncept održivog razvoja EU je usvojila još 1990. godine (Ministarska konferencija u Bergenu), a UN su ga usvojile 1992. godine na Svetskom samitu o životnoj sredini i razvoju (UNCED), u Rio de Žaneiru, koja se smatra prekretnicom u globalnom pristupu zaštiti životne sredine i razvoju. U Johaneshburgu je 2002. godine, pod okriljem Ujedinjenih nacija održan Svetski samit o održivom razvoju (WSSD), na kome su analizirani dotadašnji rezultati u realizaciji Agende 21 i drugih dokumenata Konferencije iz Rija, ali su dogovoreni i budući pravci i prioriteti vezani za dalju primenu koncepta održivog razvoja. Samit je afirmisao održiv razvoj kao okosnicu međunarodnih aktivnosti i dao novi stimulans globalnoj akciji za borbu protiv siromaštva i zaštitu životne sredine. Takođe, na Petoj Ministarskoj konferenciji "Životna sredina za Evropu", održanoj u Kijevu, 2003. godine, Ministarskom deklaracijom potvrđena je važnost zaštite životne sredine i održivog razvoja u regionu, odnosno potvrđena je obaveza sprovođenja dokumenata usvojenih na ove dve svetske konferencije.

U celini posmatrano, može se reći da je, na globalnom nivou, mukotrpan rad na unapređenju ekološke efikasnosti društva i integralnom sagledavanju životne sredine i ekonomskog razvoja u velikoj meri degradiran postojećim trendovima u proizvodnji, potrošnji i ekonomskoj nestabilnosti. Više prirodnih resursa se eksploatiše, više zagađenja se generiše, saobraćaj i turizam su u značajnom porastu, siromaštvo i nejednakost opstaju kao najznačajnije pojave u mnogim regionima.

Srbija se takođe susreće sa veoma velikim problemima i izazovima, kako u životnoj sredini, tako i u socijalnoj, ekonomskoj, naučnoj, obrazovnoj, zakonodavnoj, institucionalnoj i drugim sferama života. Ni koncept održivog razvoja, na žalost, nije dovoljno razvijan niti sproveden u našoj zemlji. Razlozi za ovakvo stanje su mnogobrojni, ali ih pre svega treba tražiti u privrednoj i svakoj drugoj stagnaciji u poslednjih 10-15 godina. Prevažilaženje ovih problema predstavlja veliku obavezu za Vladu Republike Srbije.

Političke promene u Srbiji i ukidanje sankcija međunarodne zajednice, usloveli su i nove aktivnosti/obaveze/zadatke: priprema Srbije za pridruživanje Evropskoj uniji, aktivno učešće na različitim međunarodnim konferencijama, kao i obaveze koje proizilaze iz potpisanih međunarodnih ugovora (međunarodne konvencije i usvojena dokumenta na svetskim i evropskim konferencijama, itd.)

Dostizanje održivosti nacionalnog razvoja zahteva strateški pristup, koji je dugoročan i koji integriše različite procese razvoja, kako bi oni bili onoliko sofisticirani koliko su izazovi razvoja kompleksni. Strateški pristup na nacionalnom nivou uključuje:

- Povezivanje dugoročne vizije sa srednjoročnim ciljevima i kratkoročnim akcijama;

- “horizontalne” veze između sektora, koje omogućavaju koordinisan i integrisan pristup razvoju;
- “vertikalne” veze, tako da lokalne, nacionalne i globalne politike, razvojne aktivnosti i vlast budu podrška jedno drugom, i
- Partnerstvo između vlasti, poslovnog sektora i zajednice, jer je problem previše kompleksan da bi ga neka od ovih grupa rešila samostalno radeći.

Strategija Evropske unije za održivi razvoj

Evropska komisija je usvojila novu konsultativnu strategiju održivog razvoja maja 2001: Održiva Evropa za bolji svet - Evropska strategija održivog razvoja (COM (2001) 264 final). Ona se sastoji iz tri dela:

- Skup predloga kojima se osigurava da buduća politika bude mnogo koherentnija i efektivnija u pogledu troškova sa dugoročnim fokusom, kao i da se promovišu tehnološke inovacije i jače uključivanje civilnog društva i biznisa u formulacije politika. Ovim je predloženo da buduće revizije zajedničke politike (na primer u poljoprivredi, ribarstvu, transportu) treba da budu usredsređene na održivi razvoj.
- Skup centralnih ciljeva i mera u celoj Evropskoj uniji koje predstavljaju najveće izazove održivog razvoja, koje ne tretira Lisabonska strategija: klimatske promene, pretnje po javno zdravlje, uništavanje prirodnih resursa, saobraćajna gužva i problemi sa korišćenjem zemljišta.
- Koraci neophodni za implementaciju strategije i praćenje njenog napredovanja. EC će podnositi izveštaj o napretku na planu implementacije strategije održivog razvoja na svim budućim prolećnim zasedanjima Saveta Evrope i uspostaviti Okrugli sto o održivom razvoju sastavljen od nezavisnih eksperata koji bi savetovali predsednika Komisije. Strategija će biti revidirana na početku mandata svakog novog tima Evropske komisije i procenjavana svake dve godine od strane Foruma zainteresovanih strana.

Na zasedanju Saveta Evrope u Geteborgu (15 - 16. juna 2001) usvojena je strategija, ali je ujedno predloženo Komisiji da je dodatno razvije uvodeći eksternu dimenziju do januara 2002. Kao odgovor na to uspostavljena je Međusektorska grupa (ISG) (koja je obuhvatila Direktorate za zaštitu životne sredine, razvoj i trgovinu) kojom je predsedavala Kancelarija generalnog sekretara. Generalni Direktorat za spoljne poslove (Relex DG) pridružio se Međusektorskoj grupi u sačinjavanju prve verzije, koja je ugledala svetlost dana januara 2002. i bila revidovana u okviru druge runde međusektorskih konsultacija, kako bi konačni dokument (Ka globalnom partnerstvu za održivi razvoj), dogovoren od strane EC, bio donet 13. februara 2002. godine.

Eksterna dimenzija strategije održivog razvoja postavlja prioritetne ciljeve i izdvaja konkretne akcije kako bi se izvršile pripreme za globalizaciju i promovisala uloga trgovine u održivom

razvoju, borilo protiv siromaštva i promovisao društveni razvoj i kako bi se razvilo održivo upravljanje prirodnim resursima i resursima životne sredine. Ona se takođe odnosi i na preduslove za uspešnu i unapređenu koherentnost politika EU, bolju vlast na svim nivoima i veće finansijske resurse.

Sledeći Agendu 21, zaključke nacionalnih skupština, ali i brojnih međunarodnih konferencija i kampanja, veliki broj država u svetu uradio je ili radi na izradi Nacionalnih strategija održivog razvoja (World Resources 2004). Od evropskih država 21 je do kraja 2001. godine usvojila Nacionalnu strategiju (uglavnom države Evropske unije, ali i Bugarska, Mađarska, Hrvatska, Slovenija, Ruska Federacija,...), dok se u 13 zemalja radilo na njenoj izradi.

Statistički gledano i na nivou lokalnih vlasti takođe se beleže značajna dostignuća. Broj opština u svetu koje su uključene u proces Lokalne Agende 21 porastao je sa 1812 u 1996. godini na 6416 u 2001. (World Resources 2004). Od toga u Evropi je bilo 5291, u Aziji (uključujući Srednji istok) 461, Okeaniji 213 i Severnoj Americi 101. Ukupan broj opština uključenih u proces LA21 u razvijenom delu sveta iznosio je 5738, dok je 678 opština u zemljama u razvoju radilo na svojim planovima održivog razvoja.

Politika Republike Srbije u ostvarivanju zaštite životne sredine i održivog razvoja

Opređenije Republike Srbije je da u svim oblastima razvoja donese strateška dokumenta koja su usklađena sa dokumentima Evropske unije.

Nacionalna strategija održivog razvoja

Saglasno planu usvojenom na Samitu o održivom razvoju u Johaneshburgu 2002. godine, da implementacija nacionalnih strategija održivog razvoja treba da bude sprovedena do 2005. godine, Vlada Republike Srbije je konstituisala Savet za održivi razvoj i započela je sa izradom Nacionalne strategije za održivi razvoj. Sačinjen je 2004. godine i projektni dokument "Razvoj Strategije za održivi razvoj u SCG kroz saradnju među zemljama". Za realizaciju ovog projekta, koji koordinira UNDP, švedska vlada je izdvojila znatna sredstva preko svoje Agencije za međunarodni razvoj (SIDA).

Projektni dokument Razvijanje Strategija za održivi razvoj u Srbiji i Crnoj Gori, sadrži sledeće osnovne elemente:

- Izgradnja kapaciteta za jačanje rada Saveta za održivi razvoj;
- Olakšavanje procesa formulisanja Strategija za održivi razvoj za Srbiju;
- Podizanje javne svesti i učešće profesionalnih organizacija, opština i privatnog sektora u izradi strategija za održivi razvoj;
- Harmonizacija Strategija za održivi razvoj sa Strategijom za smanjivanje siromaštva (PRSP) i planiranim Akcionim planovima za životnu sredinu (EAP) u Srbiji u cilju ostvarivanja smernica Globalnog razvoja čovečanstva izraženih u Milenijumskim ciljevima razvoja (MDGs).

Zakonodavna aktivnost

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je decembra 2004. godine set zakona iz oblasti zaštite životne sredine: Zakon o zaštiti životne sredine, Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu i Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine, koji su u skladu sa direktivama EU i ovo usvajanje zakona je veliki korak prilagođavanja evropskim standardima zaštite životne sredine.

NEAP

NEAP (National Environmental Action Programme - Nacionalni akcioni plan zaštite životne sredine) proces je u centralnoj i istočnoj Evropi pokrenut u okviru procesa “Životna sredina za Evropu”. Akcioni program zaštite životne sredine za centralnu i istočnu Evropu, usvojen na konferenciji “Životna sredina za Evropu” u Lucernu 1993. godine, obezbedio je metodološke smernice za izradu NEAP-a.

U Srbiji se NEAP proces odvija od 2003. godine u okviru “Jačanja kapaciteta u oblasti životne sredine” koji finansira Evropska Agencija za rekonstrukciju. Ovaj projekat ima za cilj izradu preporuka za Nacionalnu politiku zaštite životne sredine i izradu Nacionalnog ekološkog akcionog plana, kroz detaljnu identifikaciju problema u životnoj sredini, kako bi se zatim odredili prioriteti i ciljevi politike zaštite životne sredine i doneli paketi mera akcionog plana.

Formiranje indikatora održivog razvoja

Ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine iniciralo je 2003. godine izradu projekta “Formiranje indikatora održivog razvoja”. Projekat treba da bude završen početkom 2005. godine. Na osnovu ovog projekta i drugih aktivnosti, u saradnji sa relevantnim organima i organizacijama, planirano je da se generiše skup indikatora održivog razvoja za Srbiju, korišćenjem međunarodno prihvaćenih metodologija, uz uvažavanje nacionalnih specifičnosti.

Odgovornost lokalnih vlasti u planiranju održivog razvoja

Može se slobodno reći da je Agenda 21 bila najznačajniji od niza završnih dokumenata Rio konferencije. Za razliku od prethodno usvojenih dokumenata, Agenda 21 naglašava ulogu “značajnih društvenih grupa” u planiranju i implementaciji politike održivog razvoja - pre svega ulogu žena, dece i mladih, nevladinih organizacija, sindikata, poslovnog sektora, naučne zajednice i lokalnih vlasti.

Implementacija najvećeg broja paragrafa Agende 21 zavisi i od lokalnih vlasti, što je naglašeno u članu 28 Agende 21. On poziva lokalne vlasti da rade zajedno sa svojim lokalnim zajednicama na pripremi Lokalne Agende 21 - lokalnih strategija za održivi razvoj. Prema

Agendi 21 ovaj posao trebalo je završiti do kraja 1996. godine.

... svaka lokalna vlast treba da uđe u dijalog sa svojim građanima, lokalnim organizacijama i privatnim preduzećima i da usvoji Lokalnu Agendu 21. Kroz konsultacije i postizanje konsenzusa lokalna vlast bi učila od građana i lokalnih građanskih, društvenih, poslovnih i industrijskih organizacija i sakupljala informacije potrebne za formulisanje najboljih strategija.

Agenda 21, Poglavlje 28.3

Kako se uzroci mnogih problema koje Agenda 21 pominje, ali i njihova moguća rešenja, nalaze upravo na lokalnom nivou, učešće i saradnja lokalnih vlasti predstavlja osnovni faktor dostizanja ciljeva Agende 21. Lokalne vlasti u svetu učestvuju u planiranju, rukovođenju i održavanju ekonomske i društvene infrastrukture, iniciraju i nadgledaju proces planiranja, usvajaju lokalnu politiku zaštite životne sredine i odgovarajuću zakonsku i podzakonsku regulativu i predstavljaju značajan faktor u sprovođenju državne regulative. Kao nivo vlasti koji je najbliži običnom čoveku, lokalne vlasti imaju i najznačajniju ulogu u edukaciji i mobilizaciji javnosti za sprovođenje održivog razvoja.

Agenda 21, Poglavlje 28.1

Deset godina posle Rio konferencije o životnoj sredini i razvoju 1992. godine, na Svetskom samitu u Johanesburgu zaključeno je da se “implementacija Agende 21, Rio konvencija i HABITAT Agende odvija presporo, tako da užas globalnog siromaštva i poremećaja u životnoj sredini postaje sve više izvestan”. Kongres lokalnih vlasti zbog toga je zahtevao “duboku promenu u postojećem modelu razvoja u pravcu onog koji se zasniva na stvarnoj jednakosti i dubokom poštovanju procesa u prirodi”. Potcrtano je sledeće (iz završnog dokumenta - Izjave lokalnih vlasti sveta na Svetskom samitu o održivom razvoju u Johanesburgu 2002. godine):

- Lokalne vlasti u implementaciji održivog razvoja određene su da uđu u deceniju ubrzane efektivne akcije u pravcu kreiranja održivih zajednica i zaštite zajedničkih svetskih dobara.
- Lokalne vlasti će raditi kako bi obezbedile sposobne lokalne ekonomije, pravedne i mirne zajednice, ekološki efikasne gradove, i bezbedne i elastične zajednice koje su u stanju da odgovore izazovima osiguravanja bezbednog i dostupnog snabdevanja vodom i zaštite klime, zemljišta, biodiverziteta i zdravlja ljudi.
- Poziv lokalnih vlasti na **Lokalnu Akciju 21 - moto** za ubrzavanje implementacije održivog razvoja u deceniji koja dolazi posle Svetskog samita u Johanesburgu.
- Poziv lokalnih vlasti na **Lokalnu Akciju 21 - mandat** lokalnim vlastima da se angažuju u implementaciji lokalnih agendi i akcionih planova dobijen od Svetskog samita o održivom razvoju.
- Poziv lokalnih vlasti na **Lokalnu Akciju 21 - pokret** gradova, mesta i regiona i njihovih asocijacija u pravcu akcije za održivost.
- Lokalne vlasti će ojačati svoje angažovanje na Lokalnoj Agendi 21 i njenu implementaciju u narednoj deceniji.

Koje su koristi lokalne zajednice od Lokalne Agende 21?

Proces pripremanja i implementacije Lokalne Agende 21 dobro organizovanoj lokalnoj vlasti može da donese mnogo. Između ostalog:

- **Delotvornije suočavanje i upravljanje promenama u lokalnoj zajednici.** Lokalna vlast trpi značajne strukturalne promene i reforme. Ovo uključuje povećana očekivanja od strane zajednice, pomeranje moći od države na nivo lokalne vlasti, ubiranje novih prihoda, ali i nove veće rashode i slično. Lokalna Agenda 21 može pomoći lokalnoj vlasti da se nosi sa ovim promenama, jer ona predstavlja kohezionu snagu koja ujedinjuje potrebe za planiranjem budućeg razvoja i nove strukturalne realnosti. To omogućava lokalnoj vlasti da razvije odgovarajuće (lokalno) upravljanje promenama, a sve usmereno ka razvoju u narednom periodu.
- **Delotvorniji politički razvoj.** Unapređeno planiranje i poboljšana struktura poslovnih subjekata trebalo bi da budu rezultat dugoročnog procesa Lokalne Agende 21, što je u skladu sa osnovnim postavkama održivosti (“princip četiri E - Ekonomija, Energija, Zaštita životne sredine-Environment i Socijalna pravda-Equity”), i što se odražava na integraciji politike zaštite životne sredine, ekonomske politike, socijalne politike i učešća javnosti unutar zajednice. Kada se kao cilj postavi održivi razvoj, usklađivanje aktivnosti ka ekonomskom razvoju, zaštiti životne sredine i pravednijem društvu sa elementima socijalne jednakosti moraju biti politički prioriteti lokalne vlasti.
- **Osposobljavanje lokalne vlasti da prepozna potrebe zajednice.** Lokalna vlast mora da bude spremna i obučena da prepozna potrebe zajednice koju predstavlja, tako što će izgraditi integrisani pristup i što će se ozbiljno suočiti sa pitanjima kao što su: Šta su osnovne vrednosti zajednice? Šta želimo da ostavimo narednim generacijama? Kako postići postavljene ciljeve? Proces Lokalne Agende 21 potpuno je kompatibilan sa ovakvim pristupom i oslanja se na jasno definisane postavke dugoročnog planiranja i uključivanja javnosti u svim aspektima i delovima procesa.
- **Veća kohezija zajednice.** Nedostatak kohezije zajednice, oličen u izolaciji suburbanih delova, nedostatku gradskih službi u pripadajućim ruralnim oblastima, povećanju stope kriminaliteta, itd., može biti umanjen uključivanjem ljudi u donošenje odluka u vezi planiranja budućeg razvoja. Uključivanje javnosti u proces Lokalne Agende 21 menja stavove ljudi i dugoročno utiče na promene koje idu u pravcu veće kohezije unutar zajednice.
- **Jače regionalno povezivanje.** Princip održivosti zahteva saradnju između mnogih subjekata koji su odgovorni za različite aspekte (na primer kvalitet vazduha, transport, regionalna ekonomska politika, itd). Jače regionalno povezivanje na problemima zaštite životne sredine i razvoja, posebno preko regionalnih zajednica gradskih uprava ili sličnih tela, omogućava koordinaciju i zajedničko planiranje, što može lokalnu vlast usmeriti ka boljim vezama i na drugim poljima.

• **Smanjenje troškova.** Delotvorna politička integracija i dobro dugoročno planiranje može sačuvati resurse i, samim tim, novac.

• **Zdrava zajednica.** U svom insistiranju na rešavanju dugoročnih ciljeva u ekonomskom, socijalnom i razvoju zdrave životne sredine, Lokalna Agenda 21 ohrabruje kreativna rešenja, kao što su, na primer, stvaranje uslova za atraktivne tehnologije - industriju koja je energetski efikasna ili tehnologije koje se bave reciklažom, što opet dovodi do otvaranja novih radnih mesta na zdravoj osnovi.

• **Primenljivost.** Svojom transparentnošću Lokalna Agenda 21 pruža mogućnost da se prihvati sva imaginacija lokalne zajednice i da se ona može primeniti. Lokalna vlast sa ovakvim pristupom nije više samo servis zajednice, ona sada može da ima veliku ulogu u njenom razvoju.

Postojeće stanje održivog razvoja i zaštite životne sredine u lokalnim zajednicama u Srbiji, ciljevi i pravci aktivnosti

Imajući u vidu značajnu ulogu lokalnih vlasti u obezbeđivanju održivog razvoja i istovremeno se suočavajući sa izazovima u saradnji sa svim drugim nivoima vlasti, lokalne samouprave u Srbiji ostvaruju svoje napore na planu održivog razvoja kroz aktivnosti u okviru svoje nadležnosti, a pre svega na polju:

- Infrastrukture,
- Prostornog i urbanističkog planiranja,
- Ekonomskog razvoja i zapošljavanja,
- Društvenog razvoja,
- Zaštite životne sredine i
- Smanjenja siromaštva.

Ovako definisana akciona polja lokalnih vlasti u Srbiji u ostvarivanju održivog razvoja u skladu su sa Aalborškom poveljom i Aalborg + 10 zaključcima, kao i sa ostalim međunarodnim dokumentima na planu lokalnog održivog razvoja.

Značajna uloga koju imaju u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja zahteva od lokalnih vlasti u Srbiji energičniji i bolje integrisani pristup formulaciji praktične politike na lokalnom nivou kroz harmonizaciju društvenih, ekonomskih i ciljeva zaštite životne sredine. Istovremeno, naponi u pravcu poboljšanja uslova života na lokalnom nivou ne smeju da ugrožavaju te iste uslove za ljude u drugim delovima sveta ili za buduće generacije.

Infrastruktura

Pod infrastrukturom ova Strategija podrazumeva sva izgrađena javna dobra i uspostavljene institucije na lokalnom nivou, čijim funkcionisanjem se obezbeđuje pružanje usluga građanima u oblasti komunalnih delatnosti.

Tokom prošle decenije infrastruktura u Srbiji bila je slabo održavana i zahteva dosta investicija. Uprkos činjenici da je u proteklih nekoliko godina dostignut rekord u povećanju investicija (uglavnom u obliku donacija i povoljnih kredita) mnogo toga još ostaje da se uradi.

Trenutno ne postoji okvir kojim se definiše kako se finansiraju infrastrukturni sistemi. Uz to, stavovi po pitanju troškova usluga i cena su nerealni. U celoj državi je procenat prikupljenih sredstava za isporučene komunalne usluge veoma nizak (manje od 50% za sve javne usluge), a porast cena u proteklih nekoliko godina je samo povećao nezadovoljstvo korisnika. Stopa nezaposlenosti u Srbiji je visoka - procene variraju između 30 i 40 procenata radno sposobnog stanovništva - tako da svuda prisutna niska porodična primanja utiču na umanjenje nivoa naplativosti komunalnih usluga.

Neki infrastrukturni sistemi su još uvek pod kontrolom centralnih vlasti, npr. struja i gas, ili njima gazduju državne firme koje su u većinskom vlasništvu centralnih vlasti. Rukovodstvo ovih preduzeća nema adekvatnu pravnu kontrolu. Iako su ovi sistemi dizajnirani i izgrađeni za najviši nivo usluga, decenija slabog održavanja i nedostatak investicija je doveo do znatnog opadanja kvaliteta i pouzdanosti usluga.

Opštine su generalno odgovorne za planiranje, izgradnju i održavanje lokalnih puteva na svojoj teritoriji. Za regionalne puteve je odgovorno odgovarajuće ministarstvo. Javni prevoz je organizovan različito: u nekim slučajevima opština (ili grad) poseduje javno gradsko saobraćajno preduzeće (Beograd); u nekim drugim slučajevima postoji nezavisno, društveno saobraćajno preduzeće koje je zaduženo za međugradski prevoz, a koristi se i za lokalni prevoz (Niš, Užice). Postoje i slučajevi privatno - javnog partnerstva u ostvarivanju gradskog prevoza.

Od ukupno 35 tačaka kojima se u članu 18 Zakona o lokalnoj samoupravi definiše izvorni delokrug opština tačke 4, 5, 7, 10 i 18 direktno se odnose na funkcionisanje komunalnih sistema u lokalnim zajednicama.

Ukratko, opštinske nadležnosti su bile određene u skladu sa socijalističkim sistemom koji više nije funkcionalan, ali se pravni i institucionalni okviri tog sistema (kao i stavovi) još uvek primenjuju. Ovaj okvir ne obezbeđuje dovoljno kontrole i motivacije za efektivno rukovođenje infrastrukturnim sistemima. Takođe, stanovništvo je naviknuto na niske cene javnih usluga. Cene usluga - npr. grejanja ili vode - ne zavise od upotrebene količine, tako da potrošači nisu motivisani da ih racionalno troše. Za rešavanje ovih problema neophodno je uvođenje tržišnih mehanizama.

Razvoj i reforma infrastrukturnih usluga zahteva potpuno nov zakonski okvir, kontrolni režim i institucije koje će taj režim sprovesti. Reforme u ovoj oblasti bi trebalo da se sprovedu u narednom periodu.

Komunalne delatnosti u Srbiji su po pravilu u nadležnosti javnih komunalnih preduzeća. Ono što je zbunjujuće je da su osnivači tih preduzeća (de facto i vlasnici) lokalne vlasti (opštine i gradovi), ali da Republika poseduje kapital i jedan deo vlasništva. Pojednostavljeno, vlasnici preduzeća u ovom slučaju nemaju prava da upravljaju tim preduzećem.

Javna komunalna preduzeća su de facto vezana za teritoriju ili opštinu (grad) koja ih je osnovala. Ne postoji mogućnost da ta preduzeća posluju izvan opštine, a takođe ne postoji konkurencija na polju komunalnih usluga unutar opštine. Dakle, ne postoji motivacija da se efikasnost poboljša ni da se poveća kvalitet usluga. Na kraju, jedinice lokalnih vlasti sada često kreiraju institucije koje su po svim zvaničnim standardima nezavisni ekonomski subjekti ili preduzeća. Do skoro, komunalne usluge su bile deo lokalne administracije zbog nasleđa iz prethodnog sistema i zbog njihove komplikovane strukture. To je dovelo do neefikasnosti i gubitaka, kao i nemogućnosti održavanja sistema.

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Razvoj, kvalitetno i kontinualno unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima.

- Predsednik opštine će se starati o razvoju opštinske infrastrukture korišćenjem svih dostupnih načina finansiranja od strane Republike, lokalnih izvora ili donacija, čineći postupke javnih nabavki transparentnim i pravednim. Umanjiće se uticaj politike na izbor rukovodstva javnih preduzeća u vlasništvu lokalne samouprave i uvešće se mehanizmi institucionalnog planiranja ljudskih resursa i njihove dodatne edukacije za rad u infrastrukturnim javnim preduzećima i službama. Predsednik opštine će inicirati i uspostaviti kriterijume za restrukturiranje javnih preduzeća, a pre svega javnih komunalnih preduzeća.
- Predsednik opštine će, uz saglasnost nadležnog ministarstva, i uz konsultovanje Opštinskog veća, a na predlog odgovarajuće komisije Skupštine opštine doneti dugoročni plan razvoja infrastrukture, koji će biti dalja osnova za planiranje opštinskog budžeta.

II Zaštita i korišćenje prirodnih resursa u skladu sa principima održivog razvoja, primenom ekonomskih instrumenata.

- Predsednik opštine će stvoriti institucionalne uslove za planski razvoj infrastrukture (formiranje Opštinskog tima za razvojne projekte, Saveta za saobraćaj i drugih tela).
- Skupština opštine će, na predlog odgovarajućih komisija, doneti odluke koje će promovisati uvođenje i korišćenje eko-tehnologija, monitoring i preduzimanje mera zaštite životne sredine i promociju održivih korišćenja resursa.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljni finansijski resursi za ulaganja u infrastrukturu • Loše stanje postojeće infrastrukture • Nedostatak i nesprovođenje zakonske regulative u nekim segmentima • Problemi sa svojinom • Korupcija • Uticaj politike na odlučivanje • Politička nestabilnost • Slaba motivisanost za promene u okviru opštinske administracije i javnih preduzeća • Nezaposlenost i siva ekonomija • Odliv kvalitetnih kadrova • Problemi sa organizacijom i kadrovima • Loš protok informacija unutar opštinske administracije i prema republičkim organima • Neadekvatan obrazovni sistem koji ne omogućava školovanje potrebnih kadrova za rad u javnim preduzećima i preduzećima koja se bave infrastrukturom 	<ul style="list-style-type: none"> • Povoljno kreditiranje i strukturalni fondovi • Procesi tranzicije i demokratizacije • Evropske integracije i regionalno udruživanje • Razvoj MSP • Dobra osnova u kadrovskoj strukturi • Postojeća infrastruktura • Prirodni resursi i potencijali • Povoljan geografski položaj • Privatizacija • Nove tehnologije • Marketinški pristup • Dobra proizvodna praksa • Rad inspeksijskih službi

Prostorno i urbanističko planiranje

Prostorni plan Republike Srbije je, prema mišljenju predstavnika lokalnih zajednica, zastareo i ne daje dovoljnu osnovu za održivi razvoj na celoj teritoriji Republike.

Na osnovu Zakona o planiranju i izgradnji opštine su nadležne za izradu Generalnih urbanističkih planova, Prostornih planova opštine i drugih planskih dokumenata (Plan opšteg uređenja, Plan detaljne regulacije, Plan generalne regulacije). Kod izrade urbanističkih i prostornih planova zakonom je propisana izrada Izveštaja o strateškoj proceni uticaja planova i programa na životnu sredinu, dok se za projekte za izgradnju objekata i radove vrši izrada Studije o proceni uticaja na životnu sredinu. Opštine su po zakonu dužne da obezbede sve relevantne podatke neophodne za validnu procenu uticaja na životnu sredinu. Opštinski organi nadležni su za izdavanje saglasnosti na Izveštaje o strateškoj proceni uticaja planova i programa na životnu sredinu za programe i planove koji se odnose na područje opštine, kao i za izdavanje saglasnosti na Studije o proceni uticaja na životnu sredinu za projekte izgradnje objekata i radova za koje odobrenje izdaje opština.

Generalni urbanistički plan se radi pod nadzorom odeljenja gradske uprave (u većim opštinama i gradovima) ili specijalizovanih institucija centralne vlasti, a plaća ga lokalna vlast. Većina sadašnjih urbanističkih planova je stara deset ili više godina. Relativno je skupo da se ovi planovi razvijaju i čini se da lokalni zvaničnici ne pridaju dovoljnu važnost ovim planovima. Međutim, ovi planovi pružaju neophodan okvir za kratkoročno razvojno planiranje. Urbanističke planove često prave institucije iz Beograda za pojedinačne sektore (kao što je snabdevanje vodom) i oni postoje u mnogim ali ne i svim sektorima. Dok se neki smatraju adekvatnim, kvalitet drugih je diskutabilan.

Saglasno istraživanju koje je Projektni tim Programa zaštite životne sredine i održivog razvoja u gradovima i opštinama Srbije 2004 - 2006. izvršio tokom leta 2004. godine na uzorku od 86 opština u Srbiji, velika većina anketiranih opština ima urađen Generalni urbanistički plan (73, odnosno 92%). Samo u šest opština ne postoji GUP. Postoji velika šarolikost među opštinama u Srbiji u pogledu perioda za koji se GUP radi (obično je to period od 10 godina, mada ima mnogo izuzetaka). U mnogim opštinama u periodu posle donošenja novog Zakona o lokalnoj samoupravi i Zakona o planiranju i izgradnji pristupilo se izradi novih Generalnih urbanističkih planova, ali je još uvek značajan broj opština koje rade po starim planovima, pa čak i po planovima čiji je rok za koji su rađeni istekao.

44 opštine poseduju Plan razvoja opštine (56% od anketiranih opština koje su dostavile ovaj podatak). Uglavnom se radi o godišnjim ili dvogodišnjim planovima razvoja.

Obavezni "generalni urbanistički plan" je slabo integrisan u procese lokalnog upravljanja. Retko "pripada" lokalnim vlastima i predstavlja neadekvatnu osnovu za saradnju među opštinama.

Postoje velike neusklađenosti između dugoročnih planova i kratkoročne "projektna dokumentacije" i godišnjih investicionih programa koje sačinjavaju opštine; ključna međufaza u

srednjoročnom strateškom planiranju nedostaje. Ne postoje studije o potražnji i ekonomske analize u projektnoj dokumentaciji.

Pod ovakvim uslovima, osobe koje donose odluke nemaju mogućnost da uporede investicione opcije u različitim sektorima. Takođe, potencijal učešća zajednice u procesima planiranja i donošenja odluka nije adekvatno realizovan. Iako nema dovoljno institucionalnih procena ili studija za to, čini se da nivo saradnje i konsenzusa između različitih tela lokalnih vlasti i agencija nije zadovoljavajući. Do neke mere prethodni, visokocentralizovani sistem održavao je "otuđeni" odnos između lokalnih i centralnih vlasti, tako da se izgubila "unutrašnja" saradnja i koherentnost politika na opštinskom nivou.

Iako u lokalnim samoupravama postoji mnogo iskusnih i dobro obučanih profesionalaca, tranzicija, konflikti i politički sukobi su doveli mnoge nove i neiskusne osobe u kancelarije lokalne samouprave. Gore pomenuto i nedostatak edukacije za službenike je ograničio ljudske resurse i veštine koje su potrebne lokalnim vlastima. Iako su učinjeni prvi koraci, korupcija državnih službenika u mnogim opštinskim upravama prilikom davanja građevinskih dozvola i sprovođenja urbanističko - planske dokumentacije predstavlja sveprisutni problem.

Veliki problem u planiranju i građenju u urbanim sredinama predstavlja "divlja gradnja". Pokušaj legalizacije nelegalno podignutih objekata u 2003. godini nije doneo očekivane rezultate zbog siromaštva i nerealnih očekivanja građana, ali i zbog nedovoljno osmišljene politike u vezi sa legalizacijom. To je dodatno opterećenje za lokalne vlasti u Srbiji, kako zbog nemogućnosti kvalitetnog urbanog planiranja, tako i zbog smanjenih prihoda u opštinskim budžetima.

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Stvaranje bolje organizovane i koordinisane lokalne vlasti, lokalne administracije i javnih preduzeća u cilju kvalitetnije izrade urbanističke planske dokumentacije.

- Predsednici opština, na predlog i uz aktivno uključivanje Opštinskog veća i glavnog arhitekta, obezbediće uslove za otpočinjanje rada na izradi ili inoviranju Generalnog urbanističkog plana opštine, uz konsultaciju lokalnih stručnih institucija i participaciju javnosti i uz implementaciju koncepata održivosti. U tu svrhu biće formirano Koordinaciono telo u opštini za koordinaciju izrade urbanističkih planova, sastavljeno od predstavnika strukovnih udruženja, poslovnih struktura, nevladinih organizacija, Privredne komore, političkih stranaka, crkve, vojske, itd.
- Opštine će nastojati da modernizuju i tehnički opreme svoje organe i službe zadužene za izradu i praćenje urbanističkih planova i vođenje katastarske evidencije, pre svega uvođenjem geografskog informacionog sistema i obezbeđenjem odgovarajuće stručne edukacije za njegovo korišćenje. Povezivanjem na regionalnom nivou obezbediće se efikasnije uvođenje i korišćenje ovih sistema i umrežavanje opština.

II Intenzivna promocija za uključivanje javnosti.

- Nadležne opštinske uprave radiće na pojednostavljenju postojećih i razvoju novih kriterijuma za planiranje i izgradnju, i pojednostavljenih procedura usvajanja urbanističkih planova, u saglasnosti sa pozitivnom zakonskom regulativom i uz participaciju javnosti. Obezbediće se učešće svih zainteresovanih grupa i korisnika prirodnih dobara u fazi izrade urbanističkih planova, kao i adekvatne prezentacije opštinskih prostornih i urbanističkih planova u svrhu privlačenja investicija.

III Ugrađivanje principa dobre prakse i održivog razvoja u urbanističku plansku dokumentaciju.

- Glavni opštinski/gradski arhitekta obezbediće poštovanje principa dobre prakse u izradi i implementaciji Generalnog urbanističkog plana i ostale urbanističko -planske dokumentacije, a pre svega će se, uz učešće nadležne opštinske uprave i inspeksijskih službi, starati o poštovanju principa energetske efikasnosti, racionalne izgradnje, očuvanja prirodnih resursa i vizuelnog identiteta područja, kao i poštovanja tradicije prilikom izrade prostornih i urbanističkih planova, jačanje uloge javnog prevoza, uz uvođenje novih vidova javnog prevoza, pre svega lakog šinskog saobraćaja, izmeštaju transportnih koridora iz centralnog gradskog jezgra i nastojanju da se izgrade obilaznice, rešavanju problema mirujućeg saobraćaja, primeni visokih ekoloških standarda pri izradi prostornih i urbanističkih planova (određeni procenat parkovskih površina, pošumljenih površina, izletišta i prostora za rekreaciju), itd.
- Procesi prostornog i urbanističkog planiranja će se voditi otvoreno i uz poštovanje usvojenih procedura i ohrabivanje takmičarskog duha između profesionalaca u opštinskoj upravi, planera i drugih grupa u zajednici, kako bi se inicirali inovativni pristupi rešavanju lokalnih problema.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak finansijskih sredstava • Nedostatak ažurirane planske dokumentacije i neadekvatan prostorni plan • Divlja gradnja i loša postojeća infrastruktura • Korupcija i postojanje urbanističke "mafije" • Nepostojanje GIS-a • Nedostatak konsenzusa (struka vs. politika) • Organizacija službi i procedure unutar lokalne administracije • Komplikovana procedura usvajanja • Neadekvatno uključivanje javnosti • Problemi svojine nad zemljištem i objektima • Nedostatak svesti o opštem dobru kod pripadnika vlasti • Niska svest građana 	<ul style="list-style-type: none"> • Jasna saglasnost o potrebi izrade planova • Dobra startna pozicija (baze podataka, oprema) • Pritisak potencijalnih investitora • Radi se na promociji ponude • Ljudski resursi • Dugogodišnja praksa inspeksijskog nadzora • Tuđa iskustva • Evropske integracije • Postojeći zakoni i procedure • Zakonska obaveza uključivanja javnosti • Pristup investicionim fondovima • Bolje korišćenje prirodnih resursa • Uključivanje ekoloških standarda • Postojanje analiza uticaja na životnu sredinu

Ekonomski razvoj i zapošljavanje

Ekonomija Republike Srbije još uvek je u lošem stanju zbog raspada SFRJ, prekida trgovinskih veza i gubitka tržišta, posledica lošeg rukovođenja devedesetih godina na makro nivou, izolacije zbog sankcija nametnutih od strane međunarodne zajednice do 2000. godine i početka tranzicije 10 godina pošto su ostale socijalističke države započele taj proces.

Makroekonomski okvir

Makroekonomska stabilnost, ostvarena posle oktobarskih promena 2000, bez obzira na probleme izazvane tranzicijom i političkom nestabilnošću, nastavljena je, uz pozitivne nagoveštaje za dugoročniji period.

Rast bruto nacionalnog dohotka po stanovniku u apsolutnom iznosu je nastavljen. Sa 829 € u 2000. godini BND je porastao na 2880 € (procena za 2004). Realni pad BND, započeo u 2001. godini je zaustavljen i prema procenama za 2004. beleži porast do blizu 8%. Industrijska proizvodnja posle dužeg perioda ponovo beleži rast. Od 2002. godine budžetski deficit je u stalnom smanjenju, tako da je sa 4% BND u 2003. pao na 2,3% u 2004, sa tendencijom da u 2005. godine dostigne manje od 1,5% BND. Nastavlja se tendencija smanjenja javnog duga i spoljnog duga Srbije, iako su stope smanjenja duga manje nego što su iznosile u 2001. i 2002. godini. Posle perioda smanjenja deviznih rezervi u 2003. godini, ponovo je došlo do povećanja u 2004, tako da su krajem ove godine devizne rezerve premašile \$ 3,8 milijardi. Masa deviznih rezervi Srbije stabilizovala se na četvoromesečnu vrednost celokupnog uvoza. Prosečna plata u Srbiji iznosi nešto manje od 200 € krajem 2004, mada je rast prosečnih plata veći nego što to dozvoljava rast produktivnosti u privredi. Iako prosečne plate rastu, one još uvek nisu dovoljne za pokrivanje "potrošačke korpe".

Nastavlja se negativni trend porasta trgovinskog deficita, koji je u 2004. godini dostigao 12% BND. Najnegativniji trend, zabeležen u 2004. godini, svakako je veliki pad direktnih stranih investicija (sa \$ 1395 milijardi u 2003. na \$ 890 milijardi u 2004. godini). Uzrok ovim negativnim trendovima je nepovoljna struktura izvoza i nespremnost privrede da proizvodi za izvoz (delimično i zbog precenjenog kursa domaće valute u jednom periodu), ali i politička nestabilnost, koja je direktne strane investicije činila rizičnim.

Kao odgovor na ove negativne tendencije, Vlada Republike Srbije proklamovala je za naredni period razvoja dalje istrajavanje na restriktivnoj monetarnoj politici, dalja budžetska ograničenja, kojima bi se budžetski deficit dalje smanjivao, ograničenje porasta plata u državnoj upravi i javnom sektoru, ubrzanje restrukturiranja privrede, a pre svega javnih preduzeća i ubrzavanje privatizacije.

Privreda

Iako industrija, posmatrana u tradicionalnom smislu, još uvek ima hroničnih problema sa nedovoljnim investicijama i ograničenim kreditnim mogućnostima komercijalnog bankarstva i imajući u vidu činjenicu da je u toku proces vlasničke transformacije ka privatizaciji, Vlada

pokušava da stvori povoljno okruženje za razvoj malih i srednjih preduzeća, pojednostavljenjem procedura i smanjenjem pripadajućih troškova otpočinjanja preduzetničkog rada. Na Solunskom samitu Srbija i Crna Gora potpisale su Evropsku povelju za mala i srednja preduzeća, potvrđujući na taj način svoju spremnost da poštuju osnovne principe i dobru praksu kojom se osigurava rast i dalji razvoj.

Vlada Srbije usvojila je u januaru 2003. godine Strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća za period 2003 - 2008. godine. U skladu sa ovom strategijom doneta su tri važna zakona (Zakon o privrednim registrima, Zakon o Agenciji za privredne registre i Zakon o stečaju).

Pojedine opštine na lokalnom nivou, pre svega zahvaljujući donatorskoj pomoći, programima međunarodnih organizacija, ili prihodima od privatizacije koji ostaju lokalnoj zajednici, počinju sa osnivanjem lokalnih garancijskih fondova za razvoj malog i srednjeg preduzetništva. Ovakvi pokušaji, koliko god u celini bili za pohvalu, imaju različite rezultate i iskustva.

Privredne komore, kao asocijacije privrednih subjekata, uporedo sa tranzicijom privrede od planske ka tržišnoj, takođe doživljavaju transformaciju i reorganizaciju u pravcu poboljšanja kvaliteta i opsega usluga koje pružaju svojim članovima i drugim zainteresovanim stranama i nastoje da sve više budu istinski zastupnik interesa privrede pred Vladom i u međunarodnim okvirima.

Po mnogim procenama, privatizacija u Srbiji započeta je uspešno. U periodu od 2002 - 18. marta 2005. godine, u proces privatizacije realnog sektora, po novom Zakonu (Sl. gl. RS 38/01), uključeno je oko 2.400 preduzeća. Od toga, 110 preduzeća su kandidati za tendersku prodaju, oko 2.200 za aukcijsku, 67 za restrukturiranje (sa preko 500 zavisnih društava), a dvadesetak preduzeća još čeka odluku o metodu privatizacije. Procesi privatizacije javnog i finansijskog sektora su na samom početku.

Sa stanjem na dan 18. mart 2005. godine, ukupno je prodato 1.417 preduzeća (sa 202.581 zaposlenih) što predstavlja 74% od ukupno ponuđenih preduzeća. Budžetski prihod po ovom osnovu iznosi približno 1.5 milijardi EUR. Ugovorene investicije u preduzeća iznose 837 miliona EUR a preuzete obaveze kupaca po osnovu socijalnog programa, 272 miliona EUR. Međutim, većina javnih usluga još uvek je u državnom vlasništvu. Iako je postojala mogućnost u proteklim decenijama da javne usluge budu u privatnom vlasništvu, postojalo je samo nekoliko (što je veoma malo) pokušaja da se stvore javno-privatna partnerstva. I sada se prihodi od javnih usluga koje opština prikuplja, uglavnom u vidu lokalnih poreza, prosleđuju centralnim vlastima. Zbog nedostatka autoriteta i prihoda za obavljanje odgovarajućih usluga građani uglavnom ne vide lokalnu vlast kao 'servis za građane'.

Poljoprivreda u Srbiji čini 21% bruto nacionalnog dohotka, po čemu je Srpska ekonomija bliska ekonomijama nerazvijenih zemalja. Uprkos problemima zbog nepovoljne strukture poljoprivrednih poseda (prosečna većina poseda 3%), kao i zbog nedovoljnih ulaganja u periodu ekonomske nestabilnosti u devedesetim, kao i zbog nepovoljnih meteoroloških uslova u 2003. i 2004. godini, sektor poljoprivrede značajno doprinosi izvozu Srbije. Bez obzira na činjenicu da se izvoze uglavnom nepretrađeni poljoprivredni proizvodi, što utiče na smanjene izvozne prihode, izvoz poljoprivrednih proizvoda raste. Tako je pokrivenost izvoza uvozom u poljoprivredi krajem 2004. dostigao čitavih 98%.

U 2004. godini agrarni budžet je, zahvaljujući podršci Vlade Srbije poljoprivredi, bio tri puta veći nego u 2003. To je omogućilo da se po prvi put izdvoje sredstva za pomoć mladima na selu, da se obezbedi finansijska podrška ruralnom razvoju, zadrugama i lokalnim samoupravama, kao i da se omogući kreditiranje poljoprivrednih gazdinstava. Efekti tih ulaganja iskazuju se i kroz povećan obim poljoprivredne proizvodnje za oko 20% u 2004. godini.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je istovremeno započelo i sa uvođenjem mehanizama kontrole trošenja budžetskih sredstava, i to najpre kroz registraciju poljoprivrednih gazdinstava, a zatim i uspostavljanjem institucija i mehanizama koji omogućavaju razdvajanje funkcije planiranja i odlučivanja, od funkcije plaćanja i kontrole. Tokom 2004. godine dobrovoljno je registrovano 51.296 gazdinstava koja raspolažu sa oko 600.000 hektara zemlje. Od 2005. godine, sa uvođenjem plaćanja podsticaja direktno na račun registrovanih gazdinstava, taj broj će biti i veći.

Ponovo je uspostavljen dijalog sa EU, koji je prekinut u protekloj deceniji, što je rezultiralo i obnovom preferencijalnog izvoza šećera na evropsko tržište zahvaljujući čemu je već ostvaren izvoz oko 170 hiljada tona šećera. Strategijom poljoprivrede Srbije predviđeno je da se subvencije postepeno smanjuju, a da se sredstva usmeravaju u konkretne projekte u poljoprivredi. Primer takve orijentacije predstavlja i Program mera za unapređenje sela, prvi put uveden u strukturu agrarnog budžeta 2004. godine.

Novembra 2004. godine promovisan je jedinstven strateški dokument u istoriji Srbije izrađen u procesu u kome je omogućeno potpuno učešće svih nosilaca poljoprivredne proizvodnje. Osim toga, po prvi put strategija i ne pokušava da kaže šta proizvođač treba da proizvodi, već daje okvire za razvoj poljoprivrede na način kako je to uobičajeno u razvijenim zemljama. Ona predviđa oslanjanje na podršku razvoju konkurentnosti proizvodnje povećanjem kvaliteta i ekonomičnosti proizvodnje i ruralnom razvoju. Strategija razvoja poljoprivrede po prvi put predviđa i aspekt usklađenog razvoja uz puno poštovanje potrebe za očuvanjem životne sredine. Novi pravac razvoja poljoprivrede Srbije dakle, u skladu je sa opredeljenjem za integraciju sa EU i WTO.

Vlada Republike Srbije je u 2004. godini pokrenula kreditiranje poljoprivrede i počela da dodeljuje bespovratna podsticajna sredstva za razvoj sela. Kao pilot projekat pokrenut je projekat uvođenja preduzetništva kao predmeta u srednjoškolsko obrazovanje i započeta je kampanja podizanja javne svesti u celoj zemlji, kojom bi trebalo stvoriti pozitivnu sliku o procesu otvaranja i vođenja privatnog biznisa. Bankarski sektor nije u potpunosti spreman da podrži otvaranje malih i srednjih preduzeća, mada postoje pozitivni primeri banaka koje su otvorile posebne odseke za rad sa preduzetnicima i počele da odobravaju kredite. Nažalost, kamate na ove kredite su veoma visoke i oni se ni u kom slučaju ne mogu smatrati povoljnim.

Zapošļavanje

Nezaposlenost je najveći problem lokalnih zajednica u Srbiji. Zvanična stopa nezaposlenosti u Srbiji približava se stopi od 30% (Podatak Svetske banke iz 2001. godine, Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji, 2003), i u apsolutnom iznosu iznosi oko milion ljudi. Međutim, realna situacija je nešto bolja. Veliki broj zvanično nezaposlenih je registrovan u evidencijama Zavoda za zapošļavanje kako bi mogli da ostvare pravo na zdravstveno osiguranje i finansijsku nadoknadu, dok u isto vreme rade u sivoj ekonomiji.

Odluke nezaposlenosti koje uvećavaju zabrinutost uključuju sledeće (prema Strategiji za smanjenje siromaštva u Srbiji, 2003):

- Dominira dugoročna nezaposlenost - više od trećine nezaposlenih traži posao duže od godinu dana.
- Dominira najmlađa starosna grupa (od 15 do 25) među svim nezaposlenima (40,7%)
- Viši nivo nezaposlenosti žena nego muškaraca, iako žene, generalno gledano, imaju viši nivo obrazovanja.
- Nivo nezaposlenosti među izbeglicama i interno raseljenim licima, Romima i osobama sa invaliditetom, duplo je veći u odnosu na ostatak populacije.

U Srbiji postoji evidentan problem radne produktivnosti. Kada se uporedi ostvareni BND po zaposlenom radniku u Srbiji i Crnoj Gori sa istim pokazateljem u drugim državama, Srbija i Crna Gora sa nešto preko 10.000 dolara po zaposlenom zauzimaju mesto na začelju evropskih zemalja (za poređenje Mađarska i Poljska imaju blizu 30.000, Hrvatska oko 25.000, dok se ispred Srbije i Crne Gore nalaze čak i Albanija, Rumunija i Bugarska).

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Izrada i usvajanje lokalnih strategija ekonomskog razvoja i zapošļavanja, sa pratećim opštinskim odlukama i sa izgradnjom ili jaćanjem institucija u okviru lokalne samouprave, koje bi pratile izradu i implementaciju strategije.

- Predsednik opštine, uz aktivno učešće opštinskog menadžera (ukoliko takva funkcija u opštini postoji) i Opštinskog veća, iniciraće, obezbediti odgovarajuće materijalne uslove i nadgledati participativni proces izrade i donošenja opštinske strategije ekonomskog razvoja i zapošļavanja. Po usvajanju ove Strategije, ona će odgovarajućim odlukama Skupština opština postati obavezujući dokumenti za postojeće izvršne organe opštine i opštinsku administraciju, za postojeće javne službe i institucije pod ingerencijom lokalne vlasti. Ukoliko je to predviđeno Strategijom, predsednik opštine će inicirati osnivanje institucija (Uprave, komisije Skupštine opštine, Agencije, ili nekog odgovarajućeg tela), koja će pratiti

implementaciju usvojene strategije, donositi odgovarajuće Akcione planove ekonomskog razvoja i zapošljavanja, kao i druge odgovarajuće implementacione sektorske planove. Tokom izrade i implementacije Strategije neophodno je osigurati učešće svih zainteresovanih strana, intersektorsku saradnju unutar Opštinske uprave, saradnju sa odgovarajućim institucijama na republičkom nivou, učešće privrede i privrednih asocijacija, kao i učešće naučnih institucija i nevladinog sektora. Kako ekonomski razvoj i zapošljavanje po pravilu predstavlja nacionalni i regionalni problem, predsednik opštine će osigurati uslove da se uspostavi saradnja sa susednim opštinama (ili regionalna saradnja, ako i kada se za to stvore ustavne pretpostavke) na izradi zajedničkih sektorskih strategija.

- Predsednik opštine će, uz učešće Opštinskog veća, a na predlog odgovarajućeg organa, zaduženog za implementaciju opštinske strategije ekonomskog razvoja i zapošljavanja inicirati osnivanje opštinske Agencije za razvoj preduzetništva i MSP.

II Pokretanje inicijativa za donošenje pravne regulative u pravcu decentralizacije kojom se definišu prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisaniu zapošljavanja.

- Od lokalnih vlasti se očekuje da budu nosioci lokalnog ekonomskog razvoja, dok na drugoj strani one nemaju odgovarajuće ingerencije, ili je njihova nadležnost nejasno formulisana u pozitivnim zakonskim rešenjima. Ovo se pre svega odnosi na nedostatak Zakona o lokalnim garancijskim fondovima i na raspodelu budžetskih sredstava namenjenih stimulisaniu ekonomskog razvoja i zapošljavanja. Zbog toga će lokalne vlasti, preko Stalne konferencije gradova i opština kao svoje asocijacije, pokrenuti inicijativu za donošenje pravne regulative kojom će se konkretno definisati prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisaniu zapošljavanja.

III Uvođenje i promocija stimulativnih mera u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i zapošljavanja.

- Skupštine opština će, po usvajanju Strategije lokalnog održivog razvoja i Lokalne strategije ekonomskog razvoja i zapošljavanja usvojiti niz stimulativnih mera za promociju lokalnog ekonomskog razvoja, pre svega namenjenih preduzetnicima koji nameravaju da započnu privatni biznis i vlasnicima malih i srednjih preduzeća koji imaju urađene studije uticaja na životnu sredinu i razvijene mere zaštite životne sredine (pojednostavljene procedura, oslobađanje dela nadoknada i lokalnih taksi, komunalno opremanje lokacija, itd.).

IV Razvoj lokalne ekonomije na osnovu raspoloživih prirodnih resursa uz razvoj sistema za podršku promociji održivog korišćenja resursa.

- Predsednik Opštine će, uz pomoć nadležne Komisije Skupštine Opštine ili drugog odgovarajućeg radnog tela, razraditi mehanizme i procedure za nadležnu opštinsku Upravu, kojima će se promovisati i pratiti poštovanje stimulativnih ili destimulativnih mera koje obezbeđuju održivo korišćenje resursa od strane privrednih subjekata.

V Regionalno povezivanje.

- Stalna konferencija gradova i opština će inicirati procese regionalnog povezivanja opština u cilju izrade zajedničkih (regionalnih) planova ekonomskog razvoja i zapošljavanja.

VI Unapređenje rada inspeksijskih službi u ingerenciji lokalne samouprave kroz njihovo opremanje, edukaciju i podsticanje preventivnog rada.

- Predsednik opštine će, uz pomoć nadležnih uprava doneti mere za unapređenje rada inspeksijskih službi u nadležnosti opštine, njihovo materijalno i kadrovsko opremanje, kontinuiranu edukaciju i promociju. Ovim merama obezbediće se rad inspeksijskih službi na prevenciji u radnoj i životnoj sredini.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak dugoročnih izvora finansiranja za lokalni razvoj • Nedostatak ingerencija lokalne samouprave • Politička nestabilnost • Nepostojanje jasne strategije ekonomskog razvoja • Korupcija • Nizak nivo javne svesti • Nepostojanje strategije na lokalnom nivou za razvoj malih i srednjih preduzeća • Zastoj u procesu decentralizacije • Zastoj u procesu privatizacije i restruktuiranju preduzeća • Nedostatak stručnih kadrova na lokalnu i neefikasnost institucija • Siva ekonomija • Visok procenat nezaposlenosti • Neracionalno korišćenje prirodnih dobara 	<ul style="list-style-type: none"> • Donošenje državne i lokalne strategije za razvoj preduzetništva i smanjenje siromaštva • Kontrola finansijskih tokova i smanjenje sive ekonomije • Fiskalna decentralizacija • Ulazak stranog kapitala • Povezivanje i saradnja opština • Razvoj elektronskog poslovanja • Stvaranje euro-regiona • Jačanje lokalnih inicijativa za rešavanje problema lokalnog razvoja • Postojanje dobrih kadrova u određenim oblastima • Pomoć međunarodnih organizacija na polju institucionalnog i kadrovskog jačanja • Postojanje programa razvoja institucija u pojedinim opštinama (pilot projekti) • Promocija opština (regiona) za strane direktne investicije • Korišćenje regionalnih komparativnih prednosti za ekonomski razvoj • Međunarodna pomoć razvoju malih i srednjih preduzeća

Društveni razvoj

Relativno visok nivo indikatora društvenog razvoja, nasleđen iz vremena bivše Jugoslavije, na neki način je očuvan tako što je veliki procenat DBP-a odvojen za društveni sektor: oko 15% DBP-a troši se na zdravstvo i obrazovanje, i još 15% na penzije. Zbog manjka sredstava u budžetu i administrativnih barijera izdvajanja za socijalna davanja ipak ne zadovoljavaju potrebe građana. U apsolutnim kategorijama društvena potrošnja se trenutno finansira sa veoma malim iznosima. Kao rezultat ratova i ekonomske krize penzijski sistem je glavni izvor zarade za oko 20% populacije; 40% njih su osobe sa invalidskom penzijom.

Društveni sektor u Srbiji je još uvek visoko centralizovan. U najavljenom roku nisu doneti sistemski zakoni koji su prateći zakoni Zakona o lokalnoj samoupravi i koji bi trebalo da doprinesu efikasnijoj decentralizaciji. Finansiranje zdravstva, obrazovanja i javnih usluga je u nadležnosti centralnih vlasti; opštinske vlasti su odgovorne samo za finansiranje i održavanje objekata koji se koriste za te namene. U toku protekle decenije objekti i oprema su propali i nivo usluga je drastično opao. U ovom momentu društveni sektor je neadekvatan, neefikasan i skup. Na primer, mnoge škole nemaju adekvatne sisteme za grejanje i nedostaju im neophodni materijali. Lokalne vlasti su generalno nezadovoljne kvalitetom obrazovnih programa i prosvetnim kadrom za koje je zadužena centralna vlast.

Dok se zdravstveni objekti i profesionalno osoblje smatraju adekvatnim evidentan je veliki nedostatak materijala kao i minimalna operativna sredstva. Drugi društveni objekti kojima upravljaju lokalne vlasti (kao što su domovi kulture, vrtići, kulturni i sportski objekti i lokalne radio i TV stanice) imaju slične probleme.

Zdravstvena zaštita

Bivša SFRJ imala je razvijen sistem zdravstvene zaštite, decenija izolacije, ratovi na prostoru bivše Jugoslavije, porast siromaštva i drugi događaji devedesetih godina, ali i današnja nezaposlenost i loši socijalni uslovi i rasprostranjenost rizičnih životnih stilova, doveli su svojim kumulativnim dejstvom do pogoršanja sveukupnog zdravstvenog stanja u Srbiji. Očekivano trajanje života nešto je niže nego u zemljama EU, a mortalitet odojčadi početkom devedesetih počinje da raste, posle decenija opadanja. Dominantni uzroci smrti su hronične masovne nezarazne bolesti, u čijoj strukturi kardiovaskularne bolesti i maligni tumori čine gotovo dve trećine. Značajan je i broj slučajeva smrti izazvane spoljnim uzrocima i nezgodama, dok zarazne i parazitske bolesti u Srbiji nemaju visok udeo u strukturi mortaliteta. Poseban problem čini mentalno zdravlje stanovništva, što je povezano sa lošim društveno-ekonomskim uslovima života.

Obezbeđenost stanovnika zdravstvenim kadrom je jedan lekar na 390 stanovnika (jedan lekar na 621 u primarnoj zdravstvenoj zaštiti), što je u granicama evropskog proseka. Osnovni problemi zdravstvene zaštite u Srbiji su njena strukturalna neprilagođenost (pre svega u pogledu teritorijalnog rasporeda u celoj Republici, broja postelja i broja lekara), finansiranje zdravstvene zaštite izazvano budžetskim ograničenjima i nedovoljna pažnja koja

se posvećuje primarnoj zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenom vaspitanju i naporima ka promociji zdravlja. Preventivna zdravstvena zaštita i briga o rizicima po zdravlje u životnoj i radnoj sredini ne tretira se u dovoljnoj meri, kako sistemskim rešenjima, tako i kada je u pitanju finansiranje.

Sistem zdravstvene zaštite je visoko centralizovan, sa veoma malim ingerencijama lokalne samouprave. Rešenja iz novog Zakona o lokalnoj samoupravi, kojima se delovi primarne zdravstvene zaštite prenose u nadležnost lokalnih vlasti praktično još nisu zaživela, jer nisu doneti odgovarajući sistemski zakoni u toj oblasti.

Poseban problem predstavlja nedostatak adekvatnih načina praćenja i informisanja o parametrima zdravstvenog stanja stanovništva.

Socijalna zaštita

Sistem socijalne zaštite u Srbiji skroman je kako po broju korisnika koji su njime obuhvaćeni, tako i po materijalnim izdacima koji se u tu svrhu koriste. Iako po oba kriterijuma veoma skroman, ovaj sistem predstavlja značajno opterećenje državnom i budžetima lokalne samouprave. Institucionalni sistem socijalne zaštite obuhvata dva nivoa: republički i opštinski, a sastoje se od materijalnih davanja (materijalno obezbeđenje porodice i dečiji dodatak) i usluga i mera socijalne zaštite (smeštaj u specijalizovane ustanove, porodični smeštaj i otvoreni oblici socijalne zaštite). Usluge socijalne zaštite ugrožene su lošim materijalnim stanjem i ruiniranošću kapaciteta, mada se poslednjih godina može govoriti o poboljšanju ovih uslova.

Socijalna zaštita se suočava sa problemima nedovoljnog obuhvata, uzrokovanim nedovoljnim budžetskim izdvajanjima. Može se očekivati povećanje ovakvih problema, zbog procesa tranzicije i osiromašenja pojedinih kategorija stanovništva.

Obrazovanje

Obrazovanje u Srbiji je centralizovano, kako u pogledu finansiranja, tako i u pogledu normativne osnove i upravljanja. Lokalna samouprava ima određene nadležnosti samo u oblasti osnovnog obrazovanja. Ove nadležnosti date su joj Zakonom o lokalnoj samoupravi iz 2002. godine, tako da mnoge od njih nisu još ostvarene zbog nepostojanja sektorskih zakona u ovoj oblasti.

Ekonomski položaj obrazovanja je nepovoljan. Devedesetih godina prošloga veka došlo je do drastičnog pada izdvajanja iz BND za obrazovanje (u realnom iznosu čak do 70%), kao i do smanjenja ukupnih rashoda za obrazovanje za skoro 75%. Obrazovanje se u najvećoj meri finansira iz državnog budžeta, dok se materijalni troškovi i troškovi investicionog održavanja objekata osnovnih i srednjih škola finansiraju iz budžeta lokalnih samouprava. Međutim, za neke lokalne zajednice i ova izdvajanja predstavljaju veliki teret. Na drugoj

strani, mnoge lokalne samouprave u Srbiji koristile su u prethodnom periodu donacije za rešavanje problema rekonstrukcije i izgradnje školskih objekata i uticale su na podizanje nivoa pružanja usluga, pre svega u osnovnom obrazovanju.

Mreža obrazovnih ustanova nasledena je iz šezdesetih godina i ona ne odgovara demografskim i obrazovnim potrebama, pre svega u urbanim centrima. Postoje veliki problemi u programima koji se centralno donose, nefleksibilni su i ne odgovaraju savremenim potrebama osposobljavanja za rad. Ovo je najuočljivije u srednjem obrazovanju.

Visoko obrazovanje odvija se na šest univerziteta i opterećeno je zastarelim nastavnim planovima i programima, velikom dužinom studiranja i neefikasnošću. Ne postoji jasna veza između planiranja potreba za kadrovima i upisne politike u srednje škole i na univerzitetu.

Briga o mladima

U Srbiji 13,7% ukupne populacije otpada na decu i mlade. Srbija i Crna Gora ratifikovala je Konvenciju o pravima deteta, koja uključuje decu i adolescente ispod 18 godina starosti i na taj način se obavezala da će preduzeti sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mere za implementaciju sporazuma o ljudskim pravima.

Decenija izolacije, ratova i ekonomskih teškoća uslovia je da su mladi u današnjem društvu u Srbiji ostali na neki način izolovani i da se ceo njihov svet promenio dok su odrastali. Ključne kategorije u životima mladih ljudi su njihovo učešće u društvu, zaposlenje, kao i fizičko i mentalno zdravlje. Smislaono učešće mladih u društvu se može definisati kao uzimanje učešća i uticanje na procese, odluke i aktivnosti koje utiču na njih. Da bi se ovo ostvarilo, potrebno je da postoji bezbedno okruženje koje mlade podržava i omogućava im da naprave izbor na osnovu potpunih informacija. To predpostavlja aktivnu ulogu u porodici, školi i lokalnoj zajednici.

Period adolescencije (15 - 18 godina) za mlade u Srbiji predstavlja veliki izazov. Gotovo jedna trećina devojaka i dve trećine dečaka u Srbiji imaju seksualne odnose pre šesnaeste godine, tako da su mladi u ovom periodu naročito podložni pretnji od HIV infekcije. U ovoj fazi razvoja mladi intenzivno formiraju svoju ličnost, tako da posebnu pažnju treba posvetiti mladima koji u tom dobu dolaze u sukob sa zakonom.

U periodu mladosti (18 - 25 godina) od izuzetnog značaja za mlade je stvaranje mogućnosti za zapošljavanje. Nažalost, u Srbiji 40% onih koji traže posao spadaju u starosnu grupu od 15 do 25 godina, unutar koje je stopa nezaposlenosti tri puta veća nego kod ostalih starosnih grupa.

Pušenje i konzumiranje alkohola, koje je u povećanju kod celokupne populacije, među mladima je zabrinjavajuće. Takođe se primećuje povećano korišćenje droge među mladima, pre svega marihuane i sintetičkih droga (Rapid Assessment and Responce on HIV/AIDS among Especially Vulnerable Young People in Serbia, RAR, UNICEF Belgrade publication

2002). Nedostatak perspektive zapošljavanja i rešavanja osnovnih životnih izazova kod određenog broja mladih doveo je do bega u prostituciju. Povećana je i stopa trgovine ljudima, gde oko 10% žrtava ima ispod 18 godina.

U bliskoj prošlosti razvojne promene za mlade ljude javile su se u nekoliko oblasti: pristup stručnom obrazovanju, izlaganje rizičnom ponašanju i programima za adekvatnu preventivu i zdravstvenu promociju, pristup zdravstvenih službi prilagođenih omladini i povećavanje mogućnosti zapošljavanja mladih.

Briga o starima, marginalizovanim društvenim grupama i licima sa invaliditetom

Penzijski sistem, sa obaveznim penzijskim osiguranjem tokom poratnih godina do danas obezbedio je adekvatnu brigu o starima u teškim vremenima hiperinflacije, ali je sa druge strane svojom glomaznošću i neselektivnim pristupom opteretio BND sa skoro 15% i postao preskup za siromašnu državu kakva je Srbija. Danas je svaki peti stanovnik u Srbiji penzioner. Postojeća reforma penzijskog sistema podizanjem starosne granice teži da donekle rastereti državni budžet, a da se nasleđena prava penzionera ne naruše. Penzijski sistem i briga o starima u potpunosti su centralizovani.

Po uspostavljanju demokratske vlasti 2001. godine, počelo se sa određenim aktivnostima na planu brige o marginalizovanim društvenim grupama (najsiriromašniji, Romi, itd.) i licima sa invaliditetom. Lokalne vlasti širom Srbije, uglavnom u saradnji sa nevladinim organizacijama i od prihoda iz donacija, započele su niz projekata kojima su marginalizovane društvene grupe i invalidna lica bila obuhvaćena. Čini se da ove aktivnosti sa povlačenjem donatora polako prestaju, što ukazuje na njihov kampanjski karakter i na činjenicu da nisu bile dovoljno inkorporirane u sistem.

Jedan od uspešnih primera koji se bavi sistemskim i održivim rešavanjem problema ugroženih grupa na lokalnom nivou je program "Fond za socijalne inovacije". Fondom se, na bazi konkursa, finansiraju inicijative na lokalnom nivou koje u svom fokusu imaju dugoročni plan rešavanja pojedinih problema u oblasti socijalne zaštite, u skladu sa reformom sistema socijalne zaštite (na primer, adekvatna rešenja za probleme zlostavljanja, rešavanje problema dece sa posebnim potrebama otvaranjem dnevnih centara, programi za romsku decu koja se pripremaju za polazak u osnovnu školu, itd.). Fond za socijalne inovacije je mehanizam kojim se u prvim godinama tranzicije premošćava nedostatak sredstava i instrument za sprovođenje reformi i strateških ciljeva u socijalnoj zaštiti, sa posebnim osvrtom na ugrožene grupe. Fond takođe razvija saradnju između civilnog društva i vladinih institucija na lokalnom nivou. Samim tim, ovakav model može poslužiti u pripremi za procese decentralizacije u oblasti socijalne zaštite, a takođe bi mogao da se primeni i u okviru drugih sektora koji su identifikovani kao prioriteti u nacionalnoj Strategiji za smanjenje siromaštva.

Osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici

“Lokalpatriotizam” može biti veoma pozitivan impuls promenama ka održivom razvoju u opštinama Srbije. Osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici nije u dovoljnoj meri stimulisan u prethodnom periodu. Razlozi leže u određenoj dozi straha vladajućih struktura, izazvanoj višenacionalnim sastavom u pojedinim regionima Srbije, kao i u centralizaciji i institucionalnom nedostatku regionalizacije. Uprkos tome, osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici sačuvan je u velikoj meri.

Saglasno istraživanju koje je Projektni tim Programa zaštite životne sredine i održivog razvoja u gradovima i opštinama Srbije 2004 - 2006. izvršio tokom leta 2004. godine, na uzorku od 86 opština u Srbiji, sa velikom merom sigurnosti može se reći da većina stanovnika posmatranih opština ima izražen osećaj pripadnosti i lokalpatriotizma. U nekoliko opština ovo osećanje povezuje se sa tradicijom, dok u nekim opštinama prevladava mišljenje da su skorašnje promene u načinu funkcionisanja opštinske vlasti i veći nivo decentralizacije zaslužni za povećanje osećaja pripadnosti. U 55 (64%) opština izražen je osećaj pripadnosti zajednici, dok iz 23 opštine nema podataka. U nekim opštinama postoji podeljeno mišljenje o pripadnosti zajednici, zavisno od podele na “starosedeoce” i “došljake”. Prisutne su i određene rezerve u opštinama sa velikim procentom izbeglica i privremeno raseljenih lica:

“Većina stanovnika su lojalni članovi zajednice sa rezervom prema izbeglom i prognanom stanovništvu, koje se nije trajno opredelilo da ostanu u lokalnoj zajednici, već je doživljavaju kao prolazno rešenje; procentualno je mali broj takvih.”

Opština Irig

“Uslovi života su u opštini Kraljevo drastično pogoršani dolaskom (19%) 23397 izbeglica. Grad je napadnut divljom gradnjom, opterećena je komunalna infrastruktura, kolaps je u saobraćaju (11000 novih automobila su dovezle izbeglice), oseća se i promena u mišljenju stanovnika...”

Opština Kraljevo

“U starosedelačkim delovima (Resnik, Košutnjak, Stara Rakovica, Kneževac) osećaj pripadnosti je naglašeno prisutan; u novoizgrađenim delovima opštine ne starijim od 20 godina ovaj osećaj postoji kod jednog dela stanovništva.”

Opština Rakovica

“Izbeglice i raseljena lica se godinama doseljavaju, ne integrišu se u sredinu, ne sarađuju sa organima državne uprave, ne prijavljuju se, te nema pouzdane informacije o njihovom broju i fluktuaciji.

Pripadnici bilo koje etničke grupe se osećaju kao pripadnici zajednice i relativno su lojalni istoj, za razliku od raseljenih lica koja se u principu ne osećaju tako, sto se vidi iz njihovog odnosa prema komunalnom uređenju grada i naselja u kojima žive.”

Opština Smederevo

U malim i nerazvijenim opštinama, kao i u nekim prigradskim opštinama osećaj pripadnosti zajednici narušen je lošim socio-ekonomskim statusom i prisutna je povećana migracija ka većim gradovima.

“Sa gašenjem velikih preduzeća u Knjaževcu, poslednjih desetak godina broj nezaposlenih se povećava, tako da mladi ljudi ne vide perspektivu u ovom gradu i teže da se odsele u druge gradove; stoga nemaju osećaj pripadnosti zajednici.”

Opština Knjaževac

“Stanovnici se osećaju kao pripadnici opštine lojalni zajednici, mada poslednjih godina zbog smanjenja mogućnosti zapošljavanja postoji tendencija odlaska iz grada; naročito je izražena migracija mlađeg dela populacije prema većim gradskim centrima.”

Opština Kuršumlja

Najveći razlozi vezanosti za opštinu nalaze se u tradiciji, porodičnim vezama, posedovanju nekretnina i nemogućnosti da se egzistencija obezbedi u nekoj drugoj opštini. Samo mali broj opština navodi kao razloge bolju ekonomsku perspektivu i mogućnost zapošljavanja. Indikativno je da manje i nerazvijene opštine kao jedan od razloga vezanosti za opštinu navode i očuvanu životnu sredinu.

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Institucionalno jačanje lokalne samouprave.

- Skupština opštine će formirati savete za odgovarajuće društvene delatnosti, kao savetodavne organe sa definisanim nadležnostima (ekonomsko - socijalni savet, savet za obrazovanje, savet za kulturu, savet za sport...). Ova tela uključivaće sve zainteresovane društvene grupe i imaće značajnu ulogu u formulisanju i praćenju strategija i akcija koje opštinske uprave preduzimaju u odgovarajućoj oblasti. Posebno će se obezbediti učešće svih zainteresovanih društvenih grupa u izradi planova i strateških dokumenata koji se odnose na upravljanje prirodnim resursima i dobrima i zaštitu životne sredine.
- Predsednik Opštine će, uz učešće Opštinskog veća, formulisati kriterijume za projektno finansiranje aktivnosti iz oblasti društvenog razvoja i obezbediti odgovarajuća sredstva u opštinskom budžetu.

II Podizanje nivoa znanja izabranih i postavljenih lica, zaposlenih u opštinskim upravama i šire javnosti o konceptu održivog razvoja i metodama i tehnikama koje ovaj koncept obuhvata.

- Stalna konferencija gradova će u saradnji sa predsednicima opština osmisliti i inicirati edukaciju i obuku o konceptu, metodama i tehnikama održivog razvoja, usmerenu ka nosiocima lokalne vlasti, opštinskim službenicima koji učestvuju u planiranju i ostvarivanju održivog razvoja, nosiocima odlučivanja u preduzećima, nevladinim organizacijama i organizacijama mladih. Ovakva inovacija znanja ima za cilj unapređenje kapaciteta lokalnih vlasti i svih zainteresovanih grupa unutar zajednice zbog planiranja i implementacije mera održivog razvoja i zaštite životne sredine unutar lokalnih sredina

i implementacije specifičnih ekspertskih znanja u ovim procesima.

III Promocija zdravlja u najširem smislu u svim sferama društvenog razvoja i za sve kategorije stanovništva.

- Skupština opštine će na predlog odgovarajućeg saveta doneti akcione planove suzbijanja bolesti zavisnosti i devijantnog ponašanja. Posebna pažnja pokloniće se promociji zdravlja mladih i marginalizovanih društvenih grupa.

IV Valorizovanje tradicionalnih vrednosti kroz ekonomske aktivnosti.

- Lokalne vlasti će raditi na kontinuiranoj promociji porodice i tradicionalnih društvenih vrednosti i regionalnih specifičnosti. Razradiće se ekonomski mehanizmi stimulacije porodičnih preduzeća u malom i srednjem preduzetništvu i poljoprivredi, koja će se baviti tradicionalnom i lokalno orijentisanom proizvodnjom, čime će se promovisati porodica kao tradicionalna vrednost i istorijsko nasleđe kao komparativna prednost regiona. Ovo se posebno odnosi na pretežno ruralne opštine, koje će ovakav pristup ekonomskim aktivnostima ugraditi u odgovarajuće strateške planove i opštinske odluke.

V Stvaranje uslova u lokalnim samoupravama za lakše i pravednije ostvarivanje prava u sferi zdravstvene i socijalne zaštite.

- Da bi se uspešno ostvarivali strateški i akcioni planovi (nacionalni i lokalni) u sferi zdravstvene i socijalne zaštite i smanjenja siromaštva), neophodno je sačiniti realan presek stanja u opštini. Zbog toga će odgovarajuće opštinske uprave, na inicijativu predsednika opštine izvršiti prikupljanje i analizu podataka o siromaštvu u cilju izrade socijalnih programa opštine, uz predlog mera za promociju i informisanje o pravima iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite. Ovo će na odgovarajući način biti prilagođeno marginalnim društvenim grupama i siromašnima.

VI Razmena “dobre prakse” i iskustava između opština u cilju smanjenja razlika u kapacitetima za društveni razvoj.

- Predsednik opštine će, na predlog odgovarajućih saveta, razraditi i doneti kriterijume i mere za međuopštinsku i međunarodnu saradnju u oblastima koje promovišu opštinu. Posebno će se insistirati na razmenama u oblasti kulture, sporta i nauke.

VII Podsticaj uključenju medija u programe razvoja društva.

- Posebna pažnja u opštinskoj praksi pokloniće se pravovremenom informisanju i uključivanju lokalnih medija u promociju aktivnosti na društvenom razvoju. Promovisaće se izrada opštinskih strategija i planova i “dobre prakse” u ostvarivanju ovih planskih dokumenata.

VIII Pokretanje inicijative za izmenu zakonskih propisa u cilju poreskih olakšica za ulaganje u društveni razvoj.

- Stalna konferencija gradova i opština će, na inicijativu svog odgovarajućeg odbora, pokrenuti inicijativu za izmenu zakonskih propisa u oblasti poreskog sistema, kojima se uvode olakšice za ulaganje sredstava u programe društvenog razvoja.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna finansijska sredstva za realne potrebe oblasti društvenog razvoja • Nedostatak akcionih planova i implementacije strategije za smanjenje siromaštva • Nepoštovanje postojeće zakonske regulative • Porast nezaposlenosti • Poremećen sistem vrednosti • Birokratizovane institucije • Dnevno-politički interesi • Zloupotreba medija i njihovog uticaja na razvoj društva • Slaba horizontalna i vertikalna saradnja u oblasti društvenih delatnosti • Nizak nivo bezbednosti • Porast delinkvencije i socijalno neprihvatljivog ponašanja • Neadekvatan odnos prema prirodnim dobrima • Jak uticaj lobija sa negativnim predznakom • Neravnomeran razvoj opština • Nedostatak lokalnih inicijativa • Društvena apatija kao posledica ekonomske krize • Neadekvatna pokrivenost kadrovima teritorijalno i po oblastima • Razbijanje porodice • Narušeno mentalno zdravlje stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Postojeća infrastruktura za razvoj društvenih delatnosti • Jasno utvrđene smernice društvenog razvoja na nacionalnom nivou • Postojanje institucija u oblasti društvene delatnosti • Bolje iskorišćenje postojećih finansijskih sredstava kroz projektno finansiranje aktivnosti • Ostvarivanje partnerstva između sva tri sektora (vladinog, nevladinog, privrednog) • Jačanje svesti o neophodnosti promena • Povećano učešće javnosti i NVO • Kvalitetan sistem obrazovanja • Povratak mladih tradicionalnim vrednostima • Postojanje velikog broja medija na lokalnu • Tehnička opremljenost medija • Postojanje moralnih normi i kodeksa ponašanja • Postojanje zakonskog okvira za unapređenje društvene delatnosti • Regionalna i međunarodna saradnja opština • Stručni kadrovi u oblasti društvenog razvoja • Interes privatnih investitora za ulaganje u medije • Započeti procesi demokratizacije • Razvoj analitičkog novinarstva

Zaštita životne sredine

Srbija je, uz ostalo, nasledila iz prethodnog perioda velike probleme u domenu zaštite životne sredine. Problemi vodosnabdevanja, kao i tretmana otpadnih voda i čvrstog i opasnog otpada, aerozagađenja i zagađenja zemljišta, kao i ugrožavanja prirodnih resursa i biodiverziteta, vezuju se, pre svega, za neadekvatno upravljanje životnom sredinom tokom devedesetih, kao i za lošu ekonomsku situaciju u zemlji i nedovoljne investicije. Uz to, evidentan je i nedostatak stručnih kadrova i osmišljene edukacije u ovoj oblasti. Poseban problem predstavlja niska ekološka svest građana i nedostatak programa koji bi doprineli njenom jačanju.

Ipak, može se konstatovati da je naša zemlja opredeljena da primeni koncept održivog razvoja i integralne zaštite životne sredine. Stoga je, kao što je već navedeno, donesena Nacionalna strategija upravljanja otpadom (2003. godine), a 2004. godine doneta su četiri zakona i niz podzakonskih dokumenata iz oblasti zaštite životne sredine. Vlada Republike Srbije formirala je tela koja koordiniraju aktivnosti ka dostizanju održivog razvoja (Savet za održivi razvoj i Radnu grupu za praćenje realizacije milenijumskih ciljeva UN).

Vodosnabdevanje i tretman otpadnih voda

Izveštaji o kvalitetu vode ukazuju da je u vodotokovima prisutan pad kvaliteta sa druge klase (voda koja se uz preradu može koristiti za piće) u treću klasu (voda za navodnjavanje i industrijsku upotrebu). Pored zagađenja generisanog lošom infrastrukturom i ispuštanjem netretiranih industrijskih i komunalnih otpadnih voda, prisutno je i prekogranično zagađenje vode.

Kvalitet pijaće vode u većini gradova Srbije u stalnom je padu od početka devedesetih godina. Najčešći razlog neispravnosti vode za piće iz vodovodnog sistema je bakteriološka neispravnost kao posledica kontaminacije vodoizvorišta/vodozahvata, dotrajalosti vodovodne infrastrukture i/ili nedovoljne dezinfekcije vode. Situacija sa snabdevanjem vode za piće razlikuje se od opštine do opštine. Pokrivenost vodovodnom mrežom je između 98 i 100 procenata, uglavnom u velikim urbanim centrima (Beograd, Niš, Novi Sad), a oko 75% u manjim opštinama. Izgradnja mreže ne može da prati brzu urbanizaciju. Glavni tehnički problemi su neadekvatan pritisak vode, slab i nestalan priliv, nizak kvalitet zbog starih i slabo očuvanih vodovoda, nepravilno korišćenje (uglavnom u letnjem periodu), zagađeni izvori, neefikasni sistemi i veliki gubici, i nedovoljan kapacitet vodovoda.

Izvori koji se koriste za vodosnabdevanje su u celini nezadovoljavajući. Izvori podzemnih voda su od posebnog značaja za Srbiju, budući da se procenjuje da se iz njih podmiruje 90% potreba domaćinstava i industrije i 70% potreba za vodom za piće. U mnogim područjima, podzemne vode se ne mogu koristiti za piće bez prethodnog prečišćavanja. Ovo se posebno odnosi na područja u Vojvodini, koja imaju prirodno povećan nivo arsena i mangana.

Cena vode za piće je raznolika, ali nigde nije dostigla ekonomski nivo. Pored toga, samo

40 do 60% računa je realno naplativo. Prihodi pokrivaju od jedne polovine do dve trećine troškova, bez fondova za popravke i investicije.

Prema rezultatima istraživanja u 86 opština, resursi za vodosnabdevanje opštine dovoljni su u 43,53% opština, u 20% opština su za sada dovoljni, ali će u budućnosti biti nedovoljni, dok se za svaku treću opštinu u Srbiji može reći da ima probleme u obezbeđivanju dovoljnih količina vode. Skoro 79% anketiranih opština ima problema sa dovođenjem vode do krajnjeg korisnika, odnosno sa sistemom vodosnabdevanja. Kao što je navedeno, problemi su uglavnom tehničke prirode i leže u dotrajalosti vodovodne mreže i neracionalnoj potrošnji. Gubici u mreži u nekim opštinama iznose i do 40%. Situacija je donekle poboljšana ulaganjima u vodovodnu mrežu tokom 2002, 2003. i 2004. godine, pre svega u velikim opštinama. Osim toga, u pretežno ruralnim opštinama prisutan je i problem održavanja seoskih vodovoda, što je usko povezano sa pitanjem vlasništva. Ovi vodovodi, građeni od sredstava koje su izdvajale seoske mesne zajednice, formalno ne pripadaju javnim preduzećima, tako da se ona ne bave njihovim održavanjem, dok mesne zajednice ne raspolažu dovoljnim sredstvima da bi to samostalno radile. 48% obrađenih opština ima problema sa vodozahvatima podzemnih voda, koji se ogledaju u imovinsko-pravnim odnosima, kvalitetu i količini podzemnih voda, kao i zaštiti zone vodozahvata.

Opštine su nadležne samo za donošenje pravilnika o tehničkim i sanitarnim uslovima za upuštanje otpadnih voda u sistem kanalizacije, dok je usvajanje drugih pravnih akata koji su u funkciji zaštite voda u nadležnosti republičkih organa (Zakon o vodama, Uredba o klasifikaciji voda, Pravilnik o načinu i minimalnom broju ispitivanja otpadnih voda, Pravilnik o higijenskoj ispravnosti vode za piće itd.) Odgovarajući pravni akti za zaštitu voda doneti su u 33 opštine od posmatrane 74 opštine za koje postoje podaci. Često se radi o odlukama starijeg datuma, neadekvatnim postojećoj situaciji i savremenim zahtevima zaštite životne sredine. Samo 15 opština koristi mehanizme za kontrolu kvaliteta voda na teritoriji opštine (opštinski inspekcijski nadzor).

Sanitarni i kanalizacioni sistemi su suočeni sa sličnim problemima, kao i rizikom od zagađenja podzemnih voda i pijaće vode, ilegalnim priključcima na mrežu i nedostatkom sistema za preradu otpadnih voda. Prosečna pokrivenost kanalizacionom mrežom u analiziranim opštinama iznosi 38%. Kod malih opština (do 10.000 stanovnika) ovaj procenat je nešto manji (33%), kod opština između 10.000 i 50.000 iznosi 34%, kod opština između 50.000 i 100.000 stanovnika 46%, dok je kod velikih opština (sa preko 100.000 stanovnika) procenat pokrivenosti kanalizacionom mrežom 53%. Skoro 90% analiziranih opština ima problema sa rešavanjem kišne kanalizacije. Kanali za odvodnjavanje su loše projektovani, nekvalitetno urađeni ili uopšte ne postoje. Podzemne instalacije kišne i fekalne kanalizacije nisu razdvojene. U ekstremnim slučajevima kišna kanalizacija se pretvara u fekalnu (naselje Žitkovac u opštini Aleksinac), a čak ni neki od najvećih gradova nemaju razdvojenu podzemnu mrežu za kišnu i fekalnu kanalizaciju (grad Niš). Kanalizacione usluge se uglavnom naplaćuju zajedno sa vodom. Prihodi pokrivaju samo deo troškova.

Samo u 15,85% analiziranih opština postoji postrojenje za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda. Srbija ima 37 centralnih postrojenja za obradu otpadnih voda, ali se tretira samo 12%

komunalnih otpadnih voda. Posebno je ugrožen sliv reke Save u koju se uliva 80% industrijskih otpadnih voda Srbije. Srbija doprinosi sa oko 13% zagađenju Dunava nutrijentima, i stoga je, sa drugim zemljama u regionu, odgovorna za degradaciju donjeg toka Dunava i ekosistema Crnog mora. Organsko zagađenje i zasićenost organskim materijama zabeleženi su u slivu Dunava, i to posebno na području Vojvodine. Zagađenje toksičnim materijama zabeleženo je u sedimentaciji nizvodno od velikih industrijskih centara, kao što su Pančevo i Bor. Kanal Dunav-Tisa-Dunav je veoma zagađen, a brana kod Đerdapa je takođe potencijalna crna tačka.

Budućnost vodosnabdevanja je u izgradnji velikih vodovodnih sistema (regionalnih fabrika vode), koji bi snabdevali najmanje 500.000 stanovnika, jer je to najracionalniji način da se obezbedi zdravstveno bezbedna i kvalitetna voda za piće. Vodosnabdevanje treba da ima prioritet, dakle, neophodno je da se problem vodosnabdevanja rešava na državnom nivou, uz učešće lokalnih samouprava.

Upravljanje otpadom

Komunalni otpad predstavlja svakako najveći problem lokalnih zajednica u Srbiji. Činjenica da na teritoriji Srbije do kraja 2003. godine nije bilo nijedne sanitarne deponije zabrinjava više nego bilo koja činjenica u vezi sa problemima zaštite životne sredine.

U Srbiji se svakoga dana sakupi oko 2,2 miliona kubnih metara otpada, od čega više od 60% predstavlja komunalni otpad.

Deponovanje otpada predstavlja jedini način postupanja sa komunalnim i industrijskim otpadom. Komunalni otpad se bez bilo kakvog tretmana odlaže na deponije - ne primenjuje se kompostiranje, insineracija, niti se otpad koristi kao alternativno gorivo u cementarama i železarama. Takođe se ne primenjuje ni klasifikacija otpada. Objekti i oprema za sakupljanje i odlaganje čvrstog otpada nisu u skladu sa propisanim uslovima za zaštitu životne sredine, nema dovoljno kontejnera ili su u lošem stanju, a kamioni za sakupljanje i odvoz otpada su stari i potrebno je mnogo novca za njihovo održavanje. Procenat urbanih površina u opštinama sa kojih se uklanja čvrsti otpad je zadovoljavajući (oko 90%), dok je u ruralnim delovima opština ovaj procenat mnogo manji.

Prema izvršenom istraživanju na uzorku koji predstavlja više od polovine opština u Srbiji, sve analizirane opštine su se izjasnile da problem komunalnog otpada rešavaju deponovanjem na opštinskoj deponiji, kojom gazduju lokalna javna preduzeća. Samo u tri opštine nema uslova za organizovano sakupljanje i deponovanje komunalnog otpada (Irig, Malo Crniće, Opovo i Karlovci). Prosečno je organizovanim sakupljanjem i odnošenjem komunalnog otpada obuhvaćeno 48% površine opštine, mada ovaj pokazatelj varira od 1% u Babušnici do 100% u opštinama Bačke, Indiji, Rakovici, Šapcu, Sečnju, itd. Samo u pet posmatranih opština skladišti se opasni otpad.

Problemi sa sakupljanjem i deponovanjem komunalnog otpada slični su gotovo u svim

opštinama na teritoriji Srbije i mogu se grupisati u nekoliko opštih zaključaka:

- Nedostatak strategija i planova upravljanja otpadom na lokalnom nivou;
- Nedostatak sanitarnih deponija;
- Neadekvatna mehanizacija i oprema za organizovano sakupljanje i odvoženje otpada;
- Nedostatak regionalnog povezivanja opština po pitanju deponovanja komunalnog otpada.

Poseban problem predstavlja postupanje sa opasnim otpadom. Za sada ne postoji ni jedno trajno skladište ili deponija opasnog otpada, tako da preduzeća odlažu svoj otpad ili u krugu fabrika ili nelegalno na deponijama komunalnog otpada. Nedostatak propisa o transportu opasnog otpada često je dovodio do akcidenata koji su mogli ugroziti zdravlje ljudi. U Srbiji nema pouzdanih podataka o generisanju opasnog otpada u industriji. Procenjeno je da nastaje oko 460.000 tona godišnje opasnog industrijskog i medicinskog otpada u Srbiji: otpadna motorna ulja 106.000 t/god. smeše organskih emulzija i vode 257.000 t/god. drugi opasni otpadi (medicinski otpad, organski i neorganski opasan otpad iz industrije, PCB otpad itd.) 97.000 t/godišnje. U Vojvodini postoji problem sa naftnim isplakama koje se procenjuju na 600.000 m³.

Vlada Srbije usvojila je Nacionalnu strategiju upravljanja otpadom 2003. godine. Nacionalna strategija predstavlja temeljni dokument koji obezbeđuje uslove za racionalno i održivo upravljanje otpadom na nivou Republike. Strategija, u narednoj fazi, mora biti podržana većim brojem planova za sakupljanje, transport, tretman i odlaganje kontrolisanih otpada. Takođe, ona razmatra potrebe za institucionalnim jačanjem, razvojem zakonodavstva, edukacijom i razvijanjem javne svesti. Utvrđivanje ekonomskih, odnosno finansijskih mehanizama je neophodno za održanje i poboljšanje upravljanja otpadom, kao i da bi se osigurala domaća i inostrana ulaganja u dugoročno održive aktivnosti.

Ohrabruje činjenica da postoje inicijative ka regionalnom povezivanju opština, u skladu sa Nacionalnom strategijom upravljanja otpadom. Iako tek na početku realizacije, ove inicijative mogu doprineti rešavanju problema komunalnog otpada u mnogim opštinama.

Aerozagađenje

Opštinske propise koji se odnose na zagađenje vazduha ima 6 od anketiranih 85 opština. Jedino opština Aleksinac ima Program kontrole kvaliteta vazduha, a opština Užice Odluku o merama za zaštitu vazduha od zagađenja iz 1987. godine.

U većini opština se ne sprovodi u potpunosti Program kontrole kvaliteta vazduha koji donosi Vlada RS za period od dve godine, kao ni ispitivanje uticaja aerozagađenja na zdravlje, zbog ograničenog finansiranja i neadekvatne opremljenosti ustanova ovlašćenih za sprovođenje programa. Pored ovoga, podaci kojima se raspolaže ne koriste se za donošenje programa za sistematsko smanjenje aerozagađenja.

Postojeća zakonska regulativa iz ove oblasti ne propisuje mogućnost i metode merenja

savremenim analizatorima za kontinualni monitoring imisije, što je praksa u EU, te je potrebno uzeti u obzir i postojeće dokumente EU prilikom koncipiranja monitoringa kvaliteta vazduha u urbanim sredinama.

Osim u opštinama koje imaju velike industrijske zagađivače (Bor, Pančevo, Beočin), i specifične zagađujuće materije, problemi aerozagađenja vezani su za zimski period i za tačkaste izvore zagađenja, pre svega objekte za zagrevanje (kotlarnice i individualna ložišta). Glavni uzrok zagađenja vazduha je sagorevanje uglja lošeg kvaliteta, lignita, u termoelektranama sa lošom tehnologijom prečišćavanja otpadnih gasova. Osnovni izvori emisije SO₂ i NO₂ su elektrane (80-88%), i u mnogo manjoj meri, industrija (3-14%) i opšta potrošnja (9%). Koncentracije suspendovanih čestica, čađi i SO₂ u (industrijskim naseljima) u nekoliko gradova Srbije su u okviru kritične granice koja se povezuje sa negativnim uticajima na zdravlje. Ovo postoji u nekoliko industrijskih zona, pogotovo u blizini rudnika i elektrana koje koriste lignit, kao kolubarsko-obrenovački koridor i gradovi Bor, Vranje, Kikinda i Šabac. U nekim slučajevima, obližnja naselja su posebno izložena ovom uticaju. U tim krajevima se javlja natprosečna učestalost respiratornih oboljenja, a i sadržaj SO₂ i suspendovanih čestica u vazduhu daleko prevazilaze standardne vrednosti u odnosu na nacionalne standarde kvaliteta vazduha.

Još jedan veliki izvor zagađenja je saobraćaj, kao i loš kvalitet goriva odnosno benzina sa dodatkom olova i dizela sa visokim sadržajem sumpora. Emisija izduvnih gasova doprinosi visokim atmosferskim koncentracijama SO₂, NO_x, O₃, taložnih materija i olova.

Zajedničkom saradnjom institucija na lokalnom nivou, uz korišćenje već postojećih iskustava evropskih zemalja, ulaganjem u opremu i multidisciplinarni tim stručnjaka, moguće je uspostaviti kvalitetan sistem procene uticaja kvaliteta vazduha na zdravlje stanovništva.

Buka

Buka u komunalnoj sredini je najčešće lokalnog karaktera i ima veze sa saobraćajem i određenim industrijskim objektima, tako da je povišenim nivoima komunalne buke izloženo stanovništvo iz neposredne okoline. Procenjuje se da komunalnu buku u urbanim sredinama čini buka poreklom iz saobraćaja (80%). Mali broj opština raspolaže podacima o nivou buke u komunalnoj sredini (Beograd, Niš, Novi Sad, Pančevo, Subotica).

U cilju obezbeđivanja integralnog pristupa u zaštiti od buke neophodno je uspostaviti kontinuirana merenja nivoa komunalne buke, sa ciljem izrade mape crnih akustičnih zona, kao i predloga mera sanacije, potom praćenje zdravstvenih efekata buke na stanovništvo, obezbeđivanje kontrole ispravnosti uređaja od kojih zavisi nivo buke motornih vozila, primene urbanističkih mera (zoniranje naselja, ozelenjavanje naselja), zaštite od buke u radnoj sredini, kao i primene građevinskih izolacionih materijala pri izgradnji objekata.

Industrijsko zagađenje

Iako su industrijske aktivnosti u Srbiji skoro potpuno zamrle devedesetih godina prošloga veka, nasleđena situacija i nedovoljna ulaganja u investiciona održavanja i modernizaciju tehnologija ukazuju na postojanje brojnih “crnih tačaka” sa prekomernim industrijskim zagađenjem, koje zahtevaju poseban tretman i velika materijalna sredstva za sanaciju i dalji rad. Lokalne vlasti u ovim gradovima (Bor, Pančevo, Obrenovac, Šabac, Kragujevac), kao i vlasnici industrijskih preduzeća (nažalost još uvek neprivatizovanih) nisu u mogućnosti da sami rešavaju nagomilane probleme u životnoj sredini.

Zaštita biodiverziteta i zaštićena prirodna dobra

Srbija se može smatrati značajnim evropskim rezervatom biodiverziteta. Sa svojim šumskim resursima (27% ukupne teritorije), slatkovodnim površinama, bogatstvom biljnog i životinjskog sveta, Srbija je jedan od najbogatijih “prirodnih rezervata” u Evropi. Od šest glavnih bioregiona Evrope u Srbiji je zastupljeno pet.

Pet procenata ukupne površine Srbije predstavljaju zaštićena prirodna dobra. Srbija ima pet nacionalnih parkova, 120 prirodnih rezervata, 20 zaštićenih parkova prirode i preko 400 spomenika prirode.

Kapaciteti gradova i opština za rešavanje problema zaštite životne sredine

Od 2000. godine, aktivna politika zaštite životne sredine postaje integralni deo reforme u zemlji i podrška ekonomskom razvoju. Kao deo reformske strategije u zaštiti životne sredine, Vlada Republike Srbije je formirala novo Ministarstvo za zaštitu prirodnih bogatstava i životne sredine, maja 2002. godine. Maja 2002. godine formiran je Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj. Posle održanih republičkih izbora 2003. godine ukinuto je ovo Ministarstvo i kao Uprava za zaštitu životne sredine pripojeno novoosnovanom Ministarstvu nauke i zaštite životne sredine. Sredinom 2004. godine, formirana je Agencija za zaštitu životne sredine, u okviru Ministarstva nauke i zaštite životne sredine.

Situacija sa institucionalnom i kadrovskom osposobljenošću gradova i opština u Srbiji za poslove zaštite životne sredine veoma je različita. I 3% analiziranih opština u svojoj unutrašnjoj organizacionoj strukturi ima sekretarijat za zaštitu životne sredine ili sličan organizacioni oblik. U budžetima opština za 2003. godinu za zaštitu i unapređenje životne sredine izdvojeno je uglavnom između 0 i 3% ukupnog budžeta. Izuzetak su opštine Ada (20%) i Bački Petrovac (12%).

Zakon o lokalnoj samoupravi dao je mogućnost lokalnim vlastima da samostalno uvode takse na teritoriji opštine. Mnoge opštine u Srbiji su ovu mogućnost iskoristile, pre svega uvodeći različite oblike “ekoloških” taksi, odnosno taksi na neki od oblika ugrožavanja životne sredine. Na ovaj način omogućeno je punjenje lokalnih fondova za zaštitu životne sredine. Od

analiziranih 86 opština, 48,24% uvelo je “ekološke” takse.

U većini opština u Srbiji su osnovana javna preduzeća koja se bave upravljanjem komunalnim otpadom (preko 75%). Mnogo manje opština (29%), prema našem istraživanju, ima javno preduzeće koje se bavi sanitacijom, i to su po pravilu veće opštine.

Krajem 2001. godine neke opštine u Srbiji počele su sa izradom Lokalnih ekoloških akcionih planova (Local Environmental Action Plans - LEAP). Zahvaljujući pomoći Regionalnog centra za zaštitu životne sredine - REC, a kasnije i nadležnog ministarstva, Evropske agencije za rekonstrukciju i drugih međunarodnih organizacija, Lokalni ekološki akcioni planovi postaju snažni alati lokalnog planiranja, mada zakonski nepriznati. Prema istraživanju Projektnog tima Programa zaštite životne sredine i održivog razvoja u gradovima i opštinama Srbije 2004 - 2006, od obrađenih 86 opština u Srbiji 5,88% ima urađen LEAP, u 35,29% opština LEAP se radi ili je u pripremi, dok preostale opštine (56,47%) još uvek ne rade svoje Lokalne ekološke akcione planove. Imajući u vidu da je od pojave same ideje na tlu Srbije prošlo samo tri godine, može se reći da preko 40% opština involviranih u ovu vrstu planiranja zaštite životne sredine predstavlja značajan uspeh.

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Donošenje strateških dokumenata i unapređivanje zaštite životne sredine na lokalnom nivou.

- Predsednik opštine će inicirati izradu LEAP-a ili LEHAP-a na nivou opštine (u onim opštinama u kojima to nije urađeno), ili će stvoriti uslove za nastavak rada u onim opštinama u kojima je proces započet.
- Predsednik opštine će inicirati izradu Programa zaštite i razvoja zaštićenih prirodnih dobara na teritoriji opštine i na bazi usvojenih planova preduzeti mere za njihovu održivu komercijalizaciju.

II Uvođenje ekonomskih instrumenata za podsticaj racionalnog upravljanja resursima.

- Skupština opštine će obezbediti uslove za programe zaštite životne sredine i održivog razvoja većim izdvajanjima iz opštinskog budžeta (saglasno usvojenim kriterijumima za projektno finansiranje aktivnosti) i osnivanjem lokalnog Eko-fonda.
- Saglasno donetim strateškim dokumentima (pre svega Lokalnom strategijom ekonomskog razvoja i zapošljavanja i LEAP-om), a na predlog odgovarajuće komisije, Skupština opštine će doneti opštinske odluke kojima se uvode podsticajne ekonomske mere za lokalne privredne subjekte koji poštuju koncept ekološke održivosti u svom poslovanju, kao i stimulative mere za otvaranje novih radnih mesta za pojedine delatnosti i za pojedina područja u lokalnoj sredini, u cilju stimulisanja održivih i ekološki prihvatljivih privrednih aktivnosti.

III Promocija racionalne potrošnje.

- Predsednik opštine će razraditi i doneti mere za racionalizaciju potrošnje i stimulisanje korišćenja alternativnih i obnovljivih resursa u objektima kojima “gazduju” opštinske uprave. Ovo treba da bude inicijalna mera i “dobra praksa” za sva javna preduzeća, a kasnije i za

privredne subjekte da i sami donesu slične mere.

IV Uvođenje sistema monitoringa i mera zaštite i unapređenja životne sredine.

- Skupština opštine će inicirati i na predlog odgovarajuće komisije doneti opštinske odluke kojima se uvodi sistem monitoringa u radnoj i životnoj sredini, kao i praćenje zdravstvenog stanja stanovništva.
- Predsednik opštine će, na bazi praćenja zagađenja i zdravstvenog stanja stanovništva, kao i strateških dokumenata, doneti predlog mera zaštite i unapređenja.

V Promocija javnosti u radu i učešće javnosti u odlučivanju.

- Predsednik opštine će doneti mere kojima se obezbeđuje pravovremeno informisanje i učešće javnosti u odlučivanju u svim oblastima u vezi sa funkcionisanjem i zaštitom životne sredine. Stalna konferencija gradova i opština razradiće, u saradnji sa nadležnim ministarstvom, procedure za informisanje i uključivanje javnosti lokalnih zajednica u proces donošenja odluka i ponuditi ih na usvajanje lokalnim Skupštinama opština.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Loša ekonomska situacija i nedostatak finansijskih sredstava za zaštitu životne sredine • Nedovoljna i neadekvatna informisanost o stanju u životnoj sredini • Nedostatak podataka o stanju životne sredine • Nedostatak odgovarajućeg informacionog sistema zaštite životne sredine na lokalnom nivou • Nizak nivo svesti o potrebi zaštite životne sredine • Nepostojanje planskih dokumenata • Postojanje "prijava tehnologija" • Neadekvatna lokacija industrijskih pogona koji koriste "priljave tehnologije" • Postojanje industrijskog lobija • Politička nestabilnost • Nejasna podela nadležnosti u poslovima zaštite životne sredine • Nedostatak saradnje između različitih nivoa vlasti • Nedovoljna opremljenost službi nadležnih za zaštitu životne sredine • Nedostatak stručnih kadrova za zaštitu životne sredine u lokalnoj upravi • Nespremnost lokalnih zajednica da reaguju u slučaju ekoloških akcidenata • Sporo donošenje zakona u oblasti zaštite životne sredine • Nedovoljna informisanost o potencijalnim ekonomskim efektima • Korupcija u inspekcijским službama • Neodgovarajuća kaznena politika na lokalnom nivou • Nedovoljan uticaj javnosti • Zapostavljanje prigradskih i ruralnih područja 	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje zakonske regulative u oblasti životne sredine • Izgradnja efikasnog sistema kazni za zagađivače i beneficije za one koji to nisu • Međunarodna pomoć (finansijska, savetodavna, itd.) • Relativno očuvani prirodni resursi • Lokalne inicijative i aktivne NVO • Trend rasta svesti o potrebi zaštite i unapređenja životne sredine • Postojanje LEAP-a i drugih strateških dokumenata u pojedinim opštinama • Porast interesovanja za profesionalno bavljenje životnom sredinom • Bolja tržišna valorizacija proizvoda dobijenih "čistim" tehnologijama • Započeti procesi redovnog i istinitog informisanja javnosti o stanju životne sredine • Započeti procesi uključivanja javnosti u donošenje odluka o zaštiti životne sredine • Učešće medija u informisanju javnosti o stanju životne sredine • Postojanje institucija za zaštitu životne sredine u nekim opštinama • Početak izgradnje kapaciteta za reciklažu i ekonomska valorizacija otpada • Planovi za stimulaciju odgovorne potrošnje (primarna selekcija otpada u nekim opštinama) • Porast saznanja da postoji spremnost za ulaganje u zaštitu životne sredine ako je definisana strateškim dokumentima • Planski razvoj infrastrukture na lokalnom nivou • Postojanje strateških dokumenata na nivou Republike

Smanjenje siromaštva

Siromaštvo u Srbiji je posledica dramatičnog smanjenja BDP per capita, stope zaposlenosti, dohodaka i životnog standarda devedestih godina prošlog veka. Iako je situacija poboljšana u periodu od 2001. do 2003. godine, uglavnom zbog uspešnog iniciranja reformi i međunarodne pomoći, što je dovelo do značajnog porasta DBP-a, plata, penzija i ostalih ličnih dohodaka, to je suviše kratak period da bi se popravilo sve ono što se desilo u toku prošle decenije.

Siromaštvo u Srbiji je usko povezano sa nivoom obrazovanja. Intenzivnost i stepen siromaštva su znatno veći za stanovnike koji imaju niži obrazovni nivo nego za ljude na većem nivou obrazovanja. Najveći nivo siromaštva je kod populacije radno sposobnih a nezaposlenih. Najugroženije su ruralne oblasti u kojima je poljoprivreda dominantna privredna aktivnost, dok su zaposleni u urbanim sredinama u najboljoj situaciji. Veliki broj siromašnih je i kod starijih od 65 godina, dece i u mnogočlanim porodicama sa pet i više članova. Siromaštvom su pogođena uglavnom ruralna područja, a oblast sa najvišim nivoom siromaštva je jugoistočna Srbija, posebno ruralni krajevi koji su izloženi dvostruko većem riziku od siromaštva nego prosečna populacija.

Inicirana decentralizacija lokalne samouprave donošenjem Zakona o lokalnoj samoupravi iz 2002. godine dala je gradovima i opštinama deo nadležnosti u smanjenju siromaštva, dok se očekuje da tek najavljeno donošenje novog Ustava stvori kvalitetnu normativnu osnovu za funkcionalnu reformu svih nivoa vlasti i povećanje stepena decentralizacije potrebnog za ostvarenje svih neophodnih mera smanjenja siromaštva na lokalnom nivou.

Indikativno je da opštine u Srbiji, iako bi trebalo da budu jedan od najznačajnijih činilaca borbe protiv siromaštva, uglavnom nemaju ni osnovne podatke o veličini ovog problema na svojoj teritoriji. Tako je samo 29 od anketiranih 85 opština u istraživanju koje je sproveo Projektni tim Programa održivog razvoja i zaštite životne sredine u gradovima i opštinama Srbije 2004 - 2006. bilo spremno da dostavi podatke o zvaničnom broju stanovnika opštine koji se mogu smatrati siromašnim. Ako se kao pokazatelj siromaštva posmatraju stanovnici koji primaju neki od oblika socijalne pomoći, situacija je malo bolja, jer je podatke dostavilo 45 od ukupno 85 opština. U 20 opština (44% opština za koje postoje podaci), procenat stanovništva koje prima neki oblik socijalne pomoći iznosi manje od 1%, u 18 opština od 1 do 5%, dok je u 7 opština ovaj procenat veći od 5%. Najviše stanovnika obuhvaćenih socijalnom pomoći je u opštini Prokuplje (9,28%) Bačka Topola (9,06%) i Bela Palanka (8,68%).

Vlada Republike Srbije usvojila je u oktobru 2003. godine nacionalnu Strategiju za smanjenje siromaštva (SSS). Formulisanju Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji prethodilo je prikupljanje podataka putem Ankete o životnom standardu koja je sprovedena 2002. godine na uzorku od 6.500 porodica. Tada definisana linija siromaštva je za 2002. godinu iznosila 4.489 dinara (za 2003. godinu ona iznosi 4.970 dinara). Prema podacima iz 2002. godine, 10,6% stanovništva se nalazilo ispod linije siromaštva, dok je 20% bilo nedovoljno materijalno obezbeđeno.

Strategija za smanjenje siromaštva tretira siromaštvo kao multidimenzionalan problem i

predstavlja srednjeročni višesektorski razvojni plan usmeren na smanjenje ključnih oblika siromaštva kroz tri osnovna strateška pravca i to:

- Strategija dinamičnog privrednog rasta i razvoja, sa naglaskom na otvaranju novih radnih mesta
- Sprečavanje pojave “novog siromaštva”, nastalog usled restrukturiranja privrede
- Efikasna primena i praćenje postojećih programa, definisanje novih programa, mera i aktivnosti koji su namenjeni najugroženijima, najsiromašnijem stanovništvu u najmanje razvijenim područjima

Primena SSS je zajedno sa procesom evropskih integracija prepoznata kao reformski prioritet Srbije i dostizanje njenih ciljeva predstavlja i napredak Srbije u procesu približavanja članstvu u Evropskoj uniji. Jedan od ključnih faktora uspeha mera za smanjenje siromaštva jeste i implementacija SSS na lokalnom nivou, kao i stvaranje trajnih partnerskih odnosa između svih aktera angažovanih na programima smanjenja siromaštva.

Primena SSS na opštinskom nivou je predviđena kroz prilagođavanje preporuka nacionalne Strategije lokalnim specifičnostima i njihovo integrisanje u lokalne strategije (ekonomskog i društvenog razvoja, razvoja infrastrukture, prostornog planiranja) i lokalne planove aktivnosti. Sa tim ciljem je početkom 2005. godine SKGO, u saradnji sa Timom potpredsednika Vlade RS za implementaciju SSS, pripremila brošuru “Strategija za smanjenje siromaštva - Izazovi i mogućnosti na lokalnom nivou” sa preporukama o aktivnostima na lokalnom nivou koje mogu poslužiti kao dobar osnov za izradu lokalnih strategija i planova akcije predviđenih Strategijom lokalnog održivog razvoja.

Ciljevi i pravci aktivnosti

I Stvaranje lokalnih strategija (akcionih planova) za smanjenje siromaštva zasnovanih na ekonomskom i društvenom razvoju, unapređenju infrastrukture i prostornog i urbanističkog planiranja i stvaranje institucionalnog okvira u lokalnoj upravi za ostvarivanje borbe protiv siromaštva.

- Lokalne vlasti po Zakonu o lokalnoj samoupravi imaju u svojoj nadležnosti sve ključne dimenzije obezbeđivanja kvaliteta života i smanjenja siromaštva svojih građana (izvorne nadležnosti: komunalne usluge, lokalna infrastruktura, primarna zdravstvena zaštita, neki aspekti osnovnog obrazovanja; prenete nadležnosti u oblasti socijalne zaštite, obezbeđivanje proširenih prava građana i razvoj specifičnih oblika socijalne zaštite). Da bi se ova prava ostvarivala, pored ekonomske baze, neophodna je funkcionalna organizacija opštinske uprave i postojanje osmišljenih strateških i akcionih planova delovanja. Predsednik opštine će, na predlog građanskog branoica i odgovarajućih saveta Skupštine opštine inicirati i aktivno učestvovati u radu opštinskog Koordinacionog tela za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji, koje će predložiti Lokalnu strategiju za smanjenje siromaštva. Na ovaj način će se obezbediti međusektorska saradnja i uključivanje ključnih zainteresovanih sektora i grupa pri implementaciji mera za smanjenje siromaštva.

II Promocija opštine u cilju privlačenja zainteresovanih ulagača.

- Svi organi lokalne samouprave biće agažovani na ostvarivanju reforme lokalne uprave, kako bi ona bila pretvorena u servis svih građana. Politika i organizacija opštine će stimulisati projektno finansiranje akcija u zajednici, stvaranje javno - privatnih partnerstava, aktivnu saradnju sa nevladinim organizacijama i udruženjima građana i razvoj novih oblika participacije javnosti. Stimulisaće se humanitarni i volonterski rad, kao i projekti koji imaju za cilj povećavanje sopstvenih prihoda opštine, kreiranje ambijenta privlačnog za ulaganja i uključivanje svih potencijala građana u razvoj. U tu svrhu, opština će se, na predlog odgovarajućeg saveta Skupštine opštine i glavnog menadžera, uključiti u stvaranje alternativnih nastavnih planova i programa škola, namenjenih obuci novih profila u gradskoj upravi i prekvalifikaciji korisnika raznih oblika socijalne zaštite (programi permanentnog obrazovanja).
- Skupština opštine će, na predlog glavnog arhitekta i nadležne službe opštinske uprave, doneti Program razvoja socijalnog stanovanja.

III Pružanje podsticaja za razvoj preduzetništva i samozapošljavanje.

- Skupština opštine će, na predlog predsednika opštine i uz saglasnost Opštinskog veća doneti odgovarajuće odluke za podsticaj razvoja preduzetništva i samozapošljavanje, kojima će se uvesti olakšice za razvoj preduzetništva za socijalno ugrožena lica i građane koji postaju nezaposleni u procesu prestrukturiranja privrede i javnog sektora.

IV Uspostavljanje dvosmernog dijaloga sa socijalno ugroženim grupama.

- Odgovarajući savet Skupštine opštine predložiće Skupštini formiranje stalnog foruma socijalno ugroženih lica, na kojem će se voditi tematska diskusija o problemima smanjenja siromaštva na teritoriji opštine.

PREPREKE I MOGUĆNOSTI

PREPREKE	MOGUĆNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalna strategija smanjenja siromaštva se ne sprovodi i ne postoje lokalne strategije • Nerazvijena mreža institucija i nepostojanje saradnje između lokalne vlasti i organizacija civilnog društva • Neadekvatno funkcionisanje postojećih institucija socijalne zaštite • Loše stanje privrede i zastoj u razvoju lokalne ekonomije • Korupcija i zloupotrebe budžetskih sredstava namenjenih sprovođenju socijalne politike • Politička nestabilnost • Nedostatak podataka o socijalno ugroženim građanima • Visoka nezaposlenost i nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura nezaposlenih • Nedovoljna budžetska sredstva za prevenciju i saniranje siromaštva • Neracionalno i neplansko korišćenje postojećih sredstava i nedostatak adekvatnih projekata • Poremećeni društveni odnosi i nedostatak solidarnosti • Nepostojanje efikasnih mehanizama kontrole trošenja postojećih sredstava • Siva ekonomija • Neusklađenost međunarodne i domaće politike i interesa • Porast socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja • Narušeno zdravstveno stanje stanovništva • Loša kadrovska politika i nedovoljna stimulisanoost državnih službenika za rad • Propadanje prirodnih dobara • Veliki broj siromašnih kao i ljudi na granici siromaštva • Opšta melanholija i odsustvo inicijative • Društvena marginalizacija kroz mere urbanog planiranja • Usporeni tranzicioni tokovi 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojena Nacionalna strategija smanjenja siromaštva • Veća budžetska izdvajanja i racionalno i plansko korišćenje budžetskih sredstava • Korišćenje donacija za nove projekte • Projektno finansiranje socijalnih programa sa jasnim kriterijumima • Postojanje institucija socijalne zaštite • Saradnja sa međunarodnim institucijama • Razvijanje i organizovanje humanitarnog delovanja • Razvoj malih i srednjih preduzeća • Razvijanje i jačanje partnerstva između vladinog i nevladinog sektora • Organizovanje kampanja za podizanje svesti za implementaciju strategije i realizaciju projekata • Subvencije za socijalno ugrožene • Osnivanje fondova za rešavanje stambenih potreba ugroženih kategorija • Uvođenje novih modela i programa za rešavanje siromaštva • Postojeći kadrovi • Postojeći programi za obrazovanje i zdravstvenu zaštitu socijalno ugroženih lica • Uključivanje javnosti • Veća podrška amaterskim sportskim i kulturnim udruženjima od strane lokalne samouprave • Poreske i druge olakšice za preduzeća koja uključuju u rad marginalne grupe • Veća briga o hendikepiranim osobama • Prekvalifikacija nezaposlenih i sezonski poslovi • Svest o potrebi otvaranja dijaloga sa ugroženim grupama • Dobra početna baza podataka o socijalno ugroženom stanovništvu

Elementi strategije lokalnog održivog razvoja

Minimalni standardi lokalnog održivog razvoja

Kreativni pristup lokalnom održivom razvoju će dati dugoročne rezultate samo onda kada se dostignu osnovne ljudske potrebe na principima jednakosti i pravde. Prvi korak ka lokalnoj održivosti trebalo bi da bude razvoj i implementacija planova kojima se ostvaruju osnovne ljudske potrebe: obezbeđenje i dostupnost potrebnih količina zdravstveno bezbedne vode za piće i raznovrsne hrane, adekvatno stanovanje, odgovarajuća zdravstvena nega, efektivno obrazovanje i poštovanje osnovnih ljudskih prava saglasno Deklaraciji o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija. Ovako shvaćene osnovne potrebe predstavljaju zajedničke “minimalne standarde” na globalnom nivou. Svaka država, osim njih, ima i svoje lokalne, nacionalne i globalne akcione prioritete, od borbe protiv siromaštva do mera za prevladavanje klimatskih promena izazvanih promenama u životnoj sredini. Efektivna strategija lokalnog održivog razvoja trebalo bi da prepozna ove prioritete i identifikuje načine kojima će lokalne akcije doprineti ostvarivanju lokalnih, nacionalnih i globalnih ciljeva.

Naša vizija budućnosti

Gradovi i opštine u Srbiji razvijaju se u skladu sa principima održivog razvoja kroz:

- razvijanje participativne demokratije,
- efikasno i efektivno upravljanje,
- preuzimanje odgovornosti za zaštitu, očuvanje i obezbeđivanje jednakog pristupa zajedničkim prirodnim dobrima,
- racionalno upravljanje resursima kojim se obezbeđuje održiva proizvodnja i potrošnja,
- stvaranje povoljnih ekonomskih uslova i mogućnosti zapošljavanja u skladu sa očuvanjem životne sredine,
- urbano planiranje kojim se ide u susret obezbeđenju društvenih, ekonomskih i ekoloških standarda,
- promovisanje održivih obrazaca života, zdravlja i dobrobiti građana, uz uključivanje u sve procese u zajednici.

Za ostvarivanje ovakve vizije neophodno je stvoriti sledeće uslove:

Lokalna uprava

Lokalna uprava u Srbiji je:

- Organizovana, brza, efikasna i stručna;
- Atraktivna za zapošljavanje, i bez korupcije prilikom zapošljavanja i uopšte;
- Transparentna;

- Sposobna da postigne konsenzus o najvažnijim pitanjima (struka, politika, odnos prema građanima) i da istakne svoje prioritete;
- Preduzimljiva i sa razvijenim institucijama, uključujući institucije rukovođenja;
- Sa razvijenom svešću o svojoj ulozi, kao i o ulozi administracije kao servisa građana, koji građani posredno plaćaju;
- Spreмна i sposobna za strateško i akciono planiranje na lokalnom nivou;
- Otvorena za saradnju i partnerstvo sa svim akterima lokalnog razvoja - privredom, nevladinim sektorom itd.

Lokalna uprava u Srbiji ima:

- Definisanu viziju lokalne zajednice;
- Strateški plan razvoja koji se sprovodi;
- Budžet koji zadovoljava sve potrebe opštine;
- Razvijenu praksu dobrog upravljanja sistemima javnih preduzeća i javnih komunalnih preduzeća;
- Dobru i stalnu komunikaciju sa građanima.

Lokalna uprava u Srbiji obezbeđuje:

- Kontinuitet lokalne uprave u odnosu na političke promene višim nivoom profesionalizma, odnosno povećavanjem udela kadrova koji se primaju na rad konkursom u odnosu na udeo "političkih" izbora i imenovanja;
- Participaciju građana u donošenju odluka (organizovanjem javnih rasprava, uvida i tribina), kao i viši nivo informisanosti građana;
- Savremene načine sakupljanja i obrade podataka u vezi sa infrastrukturom i stalni uvid u njeno funkcionisanje;
- Koordinaciju svih razvojnih inicijativa i njihovu promociju kroz obezbeđenje stalne, interaktivne veze lokalnih vlasti sa republičkim i međunarodnim institucijama.

Prostorno planiranje i izgradnja

- Definisana je i usvojena Strategija prostornog razvoja Republike Srbije kao polazna osnova za lokalne planove;
- Započet je proces Lokalne Agende 21;
- Opština je donela Generalni urbanistički plan, formirala Katastar nepokretnosti i Katastar infrastrukture. Razvijen je GIS i funkcioniše elektronska vlada. Definisani su vlasnički odnosi za zemljište i za objekte. Izrađen je i usvojen Lokalni akcioni plan zaštite životne sredine (LEAP) i Lokalni akcioni plan zaštite zdravlja (LEHAP);
- Stambena izgradnja je u zamahu i obezbeđen je dovoljan broj stambenih objekata za potrebne stručnih kadrova na lokalnom nivou;
- Prostornim planovima definisane su lokacije za regionalne deponije, deponije za skladištenje opasnog otpada, lokacije za preradu opasnog otpada, itd.;
- Planovima su definisane zone zaštite za zaštićena prirodna dobra i rešeni su imovinsko-pravni odnosi;
- Određene su zone sanitarne zaštite vodozahvata;
- Urađena je i implementirana planska dokumentacija saobraćajnog uređenja, usklađena sa

principima održivog razvoja. U gradskom jezgri projektovane su i izgrađene biciklističke staze, pešačke zone i pešački koridori.

Upravljanje prirodnim dobrima

- Prirodnim dobrima upravlja se održivo i razvojem infrastrukture utiče se na smanjenje gubitaka i pravilno održavanje prirodnih resursa. Posebno se vodi računa o zaštićenim prirodnim dobrima;
- Postoji visok nivo javne svesti o zaštiti životne sredine i korišćenju prirodnih resursa;
- Postoji snažan uticaj javnosti i nevladinog sektora u upravljanju zaštitom životne sredine;
- Uvedene su podsticajne mere za odgovornu potrošnju prirodnih resursa;
- Izrađeni su katastri zagađivača i obezbeđena je stalna kontrola stanja životne sredine;
- Konstantno se radi na promociji korišćenja obnovljivih izvora energije;
- Infrastruktura se planira i gradi tako da se prirodna dobra zaštite i adekvatno koriste. Razvija se saobraćaj koji najmanje ugrožava životnu sredinu, a posebno se insistira na razvoju javnog prevoza, železnički saobraćaj i na uvođenju automobila na elektro-pogon;
- Prirodna dobra su svima dostupna, uz adekvatnu kontrolu njihovog korišćenja. Obezbeđena je ekonomska cena korišćenja resursa;
- Urađena je i implementira se lokalna Strategija upravljanja otpadom, Program zaštite zaštićenih prirodnih dobara, kao i lokalni programi razvoja sela na teritoriji zaštićenih prirodnih dobara;
- Postoji organizovano sortiranje, reciklaža i korišćenje sekundarnih sirovina i otpada.

Odgovorna potrošnja i način života

- Javni budžeti (opštinski, budžeti javnih preduzeća) su izbalansirani, razvojni. Budžetom je planirano tekuće i investiciono održavanje infrastrukture i on je u stanju da servisira i razvija komunalnu infrastrukturu na lokalnom nivou;
- Zastupljene su matrice zdravog načina života, sporta i rekreacije i korišćenja zdrave hrane;
- Sprovodi se permanentno obrazovanje stanovništva u odgovornoj potrošnji;
- U razvoju lokalnih zajednica insistira se na povratku pravim vrednostima kroz negovanje tradicije i kulturnog nasleđa;
- Poštuju se opšteprihvaćene moralne norme i kodeksi ponašanja;
- Rad javnih komunalnih službi je sinhronizovan i dobro organizovan (unutar opština i prema drugim opštinama u okruženju). Postoji svest o potrebi čuvanja javnih i opštih dobara. Infrastruktura se racionalno koristi i u njenom upravljanju primenjuju se najmodernija tehnička rešenja;
- Obezbeđena je mogućnost dobrovoljnog izbora mesta stanovanja i mesta rada;
- Razvijeno je lokalno i nacionalno finansijsko tržište;
- Komunalnim i opasnim otpadom se upravlja organizovano i u skladu sa najnovijim tehničkim rešenjima;
- Opština je izradila svoj energetske bilans i primenjuje mere za podsticanje energetske efikasnosti u objektima kojima gazduje. Opština ima usvojeni plan finansijskih olakšica za

uvođenje i korišćenje "čistih" i alternativnih energetske resursa;

- Postoji pozitivan uticaj medija kojima gazduje lokalna zajednica na vaspitanje i obrazovanje, posebno mladih generacija.

Zdravlje stanovništva

- Usluge zdravstvene zaštite su dostupne svim slojevima društva;
- Obezbeđen je visok nivo preventivne zdravstvene zaštite;
- Zdravstvena infrastruktura je savremena i moderno opremljena;
- Smanjen je rizik od pojave epidemija, zaraza i drugih bolesti;
- Produžen je životni vek;
- Natalitet je u porastu;
- Zdravstvena zaštita je decentralizovana;
- Negativni činioci životne sredine od značaja za zdravlje svedeni su na najmanju moguću meru. Uspostavljen je sistem ranog informisanja o rizicima po pojedinca i životnu sredinu na nivou lokalne zajednice.

Lokalna ekonomija

- Usvojeni su strateški dokumenti na različitim nivoima (Nacionalna strategija razvoja, Strategija lokalnog ekonomskog razvoja);
- Završena je vlasnička transformacija i restruktuiranje preduzeća. Privreda je konkurentna, na delu je tržišna ekonomija i ponuda i potražnja su usklađene;
- Stepenn zaposlenosti je visok;
- Opština predstavlja atraktivnu sredinu za investiranje i veliki je broj stranih i domaćih investicija;
- Izrađen je i usvojen Plan lokalnog ekonomskog razvoja sa teritorijalnim specifičnostima pretočenim u brendove - robne marke. Opština ima aktivnu promociju svojih komparativnih prednosti za privlačenje investicija;
- Opština je formirala svoj Garancijski fond za podsticanje poljoprivredne proizvodnje, razvoj sela i razvoj MSP;
- Postoje usvojene jasne procedure za otpočinjanje biznisa. Uslovi i cene za ulaganje su definisani, promoviše se konkurencija i snižavanje troškova proizvodnje i usluga;
- Razvijena je prerađivačka industrija, uz istovremeni razvoj malog i srednjeg preduzetništva. Visoko je razvijena organska i drugi oblici poljoprivredne proizvodnje uz poštovanje zaštite životne sredine. Povećan je kvalitet i zdravstvena sigurnost u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi, uvedeni su odgovarajući standardi i uspostavljeni adekvatni sistemi za kontrolu i sertifikaciju. Ostvaruje se suficit u izvozu. Distribucija roba i usluga je efikasna i jeftina, uz prepoznatljive domaće brendove. U proizvodnji se koriste međunarodno priznati standardi. Formirana su odgovarajuća stručna i interesna udruženja na lokalnom nivou. MSP su apsorbovala tehnološke viškove i smanjila nezaposlenost;
- Razvojem lokalne ekonomije podstiče se proizvodnja ekološki prihvatljivih proizvoda;
- Lokalni ekonomski činioci stimulišu se da investiraju u zaštitu životne sredine;
- Opština je otvorena za ekonomsku saradnju sa susednim opštinama i za regionalno povezivanje;

- Inspekcijske službe su dobro opremljene i rade na sprečavanju sive ekonomije. Uspostavljena je međuresorna saradnja na lokalnu, ali i same opštine sa svim resorima na nacionalnom nivou;
- Obezbeđen je i organizovan stručni servis za razvoj MSP, poljoprivrede i sela.

Jednakost i socijalna pravda

- Standard stanovništva i nivo održive potrošnje su povećani;
- Postoje dobro razvijeni decentralizovani institucionalni i vaninstitucionalni oblici socijalne zaštite. Svi imaju jednake mogućnosti u korišćenju zdravstvene i socijalne zaštite;
- Smanjena je socijalna isključenost građana i, posebno, marginalizovanih grupa;
- Smanjen je broj siromašnih. U društvenoj strukturi dominira srednji sloj. Nivo socijalne zaštite je visok.

Strateški ciljevi, mere i aktivnosti

SEGMENT STRATEGIJE:	INFRASTRUKTURA			
Veza sa Milenijumskim ciljem:	Cilj 7: Osigurati održivost životne sredine Cilj 8: Razvijati globalno partnerstvo za razvoj			
CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Razvoj, kvalitetno i kontinualno unapređenje infrastrukture angažovanjem najstručnijih raspoloživih kadrova, primenom transparentnog postupka, uz korišćenje svih dostupnih izvora finansiranja i uspostavljanje standarda u upravljanju infrastrukturnim sistemima.	Donošenje opštinskih strategija razvoja infrastrukture	K	Skupština opštine	Usvojen strateški dokument
	Podizanje kvaliteta urbanističkih planova, (kroz obuku kadrova i zapošljavanje gradskog arhitekta) i obezbeđivanje sredstava za izgradnju infrastrukture (kroz investicije, strukturne fondove i bankarske kredite).	S	Skupština opštine, Opštinska uprava i JP	
	Uvođenje institucionalnog planiranja kadrova u lokalnoj upravi, čime se smanjuje uticaj politike na zapošljavanje.	K,S,D	Predsednik opštine, Načelnik opštinske uprave	
	Obrazovanje i usavršavanje stručnih kadrova, kako nosilaca odlučivanja, tako i zaposlenih u opštinskoj administraciji i javnim preduzećima, u cilju efikasnijeg, organizovanijeg i koordinisanog rada.	K,S,D	Predsednik opštine, Načelnik opštinske uprave	
	Razvoj finansijskog menadžmenta u opštinama kroz obučavanje opštinske administracije i nosilaca odlučivanja u JP i JKP u sprovođenju Zakona o koncesijama, finansijskom lizingu, itd.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	
	Restruktuiranje javnih komunalnih preduzeća.	S	Predsednik opštine, SO, Opštinski menadžer	
	Uvođenje kontrole u javne nabavke na nivou lokalne samouprave.	K	Načelnik opštinske uprave	
	Ojačavanje marketinške funkcije radi promocije opštine za nove investicije (zemljište opremljeno primarnom infrastrukturom).	S	Opštinski menadžer	Lokacija opremljena infrastrukturom
	Regionalno povezivanje opština radi rešavanja zajedničkih infrastrukturnih problema (deponije, putevi, vodosnabdevanje).	S	SO, Predsednik opštine	Regionalna infrastruktura
Formiranje baze podataka o infrastrukturi na nivou opštine i umrežavanje.	S	Opštinska uprava	Baza podataka	

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
	Kreiranje kampanja za edukaciju stanovnika vezano za korišćenje infrastrukture u opštini, kojima će se povećati stepen naplate u javnim preduzećima i promovisati štednja resursa.	K	Opštinski menadžer, JP i JKP	Rast procenta naplate komunalnih usluga i smanjenje potrošnje
	Uspostavljanje principa učešća javnosti u donošenju odluka na opštinskom nivou i određivanje prioriteta.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer, Načelnik opštinske uprave	Javne rasprave
	Stvaranje i unapređenje postojećih vidova partnerstva sa civilnim sektorom i privrednim subjektima.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Broj ostvarenih partnerstava
	Pokretanje inicijative za decentralizaciju javnih preduzeća u vlasništvu Republike i formiranje partnerstva između opštine i republičkih javnih preduzeća u cilju izrade zajedničke strategije razvoja infrastrukture.	K, S	SO, Predsednik opštine	Decentralizacija
Zaštita i korišćenje prirodnih resursa u skladu sa principima održivog razvoja, primenom ekonomskih instrumenata	Korišćenje prirodnih komparativnih prednosti u promociji opština kao mesta za investicije i razvoj infrastrukture.	S, D	Opštinski menadžer, Predsednik opštine	Priliv investicija
	Formiranje opštinskog tima za razvojne projekte, uz uključivanje nevladinog sektora i predstavnika lokalne privrede.	S	SO, Predsednik opštine	Razvojni tim
	Stvaranje uslova za povećanje korišćenja "čistih" oblika energije (pre svega gasifikacijom i toplifikacijom).	K, S	SO, Predsednik opštine	Broj novih priljučaka na daljinski sistem
	Smanjenje aerozagađenja donošenjem i realizacijom planova toplifikacije i gasifikacije, kao i odgovarajućom regulacijom saobraćaja.	K, S	SO, Predsednik opštine	Smanjeno aerozagađenje
	Formiranje Saveta za saobraćaj na opštinskom nivou i uključivanje ovih Saveta u regionalne razvojne projekte.	K	SO	Savet
	Uvođenje principa energetske efikasnosti, obnovljivih i alternativnih izvora energije, pre svega u objektima koji su pod ingerencijom lokalne vlasti, obuka kadrova i uvođenje standarda.	K, S	Načelnik uprave, Direktor JP	Uvedeni standardi za energetske efikasnost

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
	Izgradnja savremenih kanalizacionih sistema za otpadne vode, razdvajanje fekalne od atmosferske kanalizacije i izgradnja sistema za tretman otpadnih voda.	D	Načelnik uprave, Direktor JP	
	Razvoj sistema upravljanja komunalnim otpadom, saglasno Strategiji upravljanja komunalnim otpadom.	S	Načelnik uprave, Direktor JP	
	Promocija reciklaže u praksi upravljanja komunalnim otpadom.	K	Glavni gradski arhitekta, Načelnik uprave, Direktor JP	
	Sprovođenje monitoringa vode, vazduha i zemljišta.	K	Nadležne institucije	
	Formiranje regionalnih razvojnih agencija koje bi imale uvida u potrebe većeg broja opština u različitim oblastima infrastrukture.	S	Načelnik okruga, Predsednik opštine	Razvojna agencija
	Usklađivanje planova razvoja infrastrukture i konkretnih projekata sa potrebama stanovnika sa posebnim potrebama, starih i dece.	K	SO, Predsednik opštine	Usklađeni planovi
	Promocija i finansiranje infrastrukturnih objekata namenjenih sportu i fizičkoj kulturi.	K, S	Načelnik uprave, nadležne institucije	
	Unapređenje rada inspeksijskih službi kroz poboljšanje koordinacije opštinskih i republičkih inspekcija.	K	Načelnik uprave, nadležni načelnici	
	Pokretanje inicijativa i aktivno učešće u donošenju i izmenama relevantnih zakona i propisa.	K, S	SO	
	Donošenje i realizacija planova ozelenjavanja i pošumljavanja prema standardima.	K, S	SO	Usvojeni i realizovani planovi
	Razvijanje svesti o neophodnosti zaštite životne sredine, prevashodno kod dece i omladine.	K, S, D	Predsednik opštine i nadležne institucije	
	Kontrolisano korišćenje, transport i odlaganje opasnog otpada, uz adekvatan inspeksijski nadzor.	K, S	Republičke vlasti	

Vreme sprovođenja: K - kratkoročno; S - srednjoročno; D - dugoročno

SEGMENT STRATEGIJE:	PROSTORNO I URBANISTIČKO PLANIRANJE			
Veza sa Milenijumskim ciljem:	Cilj 7: Osigurati održivost životne sredine Cilj 8: Razvijati globalno partnerstvo za razvoj			
CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Stvaranje bolje organizovane i koordinisane lokalne vlasti, lokalne administracije i javnih preduzeća u cilju kvalitetnije izrade urbanističke planske dokumentacije	Pokretanje inicijative za donošenje novog Prostornog plana Republike Srbije i uključivanje u njegovu izradu i donošenje.	K	SO, JP	Prostorni plan
	Izrada strategije upravljanja gradskim građevinskim zemljištem (cene, procedure, dodeljivanje, privođenje nameni, poštovanje namene).	K, S	SO, JP, Predsednik opštine	Strategija
	Izrada Prostornog plana i Urbanističkih planova na opštinskom nivou.	K, S, D	SO	Planovi
	Obezbeđenje finansijskih sredstava i stručne podrške pri izradi planova i prilikom uvođenja GIS-a.	K, S	SO, Predsednik opštine	GIS
	Formiranje koordinacionog tela u opštini za koordinaciju izrade urbanističkih planova, sastavljenog od predstavnika strukovnih udruženja, političkih stranaka, crkve, vojske, poslovnih struktura, nevladinih organizacija, Privredne komore, itd).	K	SO, Predsednik opštine	Koordinaciono telo
	Imenovanje nekog od profesionalaca na visokom položaju unutar svake od uprava, ili motivisanog službenika, za "ambasadora" održivosti i kreiranje mreže ovih pojedinaca, kako bi se obezbedio pravovremeni i odgovarajući tehnički input i integrisani međuresorski pristup svakom od procesa planiranja po resorima.	K	Načelnik opštinske uprave, "ambasadori"	Formirana mreža "ambasadora"
	Uspostavljanje međuresorske integracije unutar opštinske uprave, kako bi se ekonomski, društveni i kriterijumi zaštite životne sredine uključili u sve sektorske politike	D	Načelnik opštinske uprave	
	Omogućavanje edukacije za korisnike GIS-a.	K, S	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	
	Udruživanje na regionalnom i nacionalnom nivou u cilju zajedničke nabavke softvera i obuke za GIS.	S	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	
	Promovisanje jasnih procedura sa uputstvima o izgradnji i realizovanju investicija za potencijalne investitore.	K	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	Procedure i uputstva

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Intenzivna promocija za uključivanje javnosti.	Obezbeđivanje učešća korisnika prirodnih dobara u fazi izrade urbanističkih planova (predstavnici nacionalnih parkova, industrije, javnih preduzeća u vlasništvu Republike).	K	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	
	Pojednostavljenje procedura izrade i usvajanja planske dokumentacije.	S	SO	
	Omogućavanje adekvatne prezentacije opštinskih prostornih i urbanističkih planova u svrhu privlačenja investicija.	K	Opštinski menadžer, Glavni arhitekta	Rast investicija
Ugrađivanje principa dobre prakse i održivog razvoja u urbanističku plansku dokumentaciju	Ugrađivanje principa energetske efikasnosti, racionalne izgradnje, očuvanja prirodnih resursa i vizuelnog identiteta područja, kao i poštovanja tradicije prilikom izrade prostornih i urbanističkih planova.	K, S	SO, Direktor JP	Usklađeni i usvojeni planovi
	Jačanje uloge javnog prevoza, uz uvođenje novih vidova javnog prevoza, pre svega lakog šinskog saobraćaja.	S, D	SO, Direktor JP	
	Ohrabrivanje takmičarskog duha između profesionalaca u opštinskoj upravi, planera i drugih grupa u zajednici, kako bi se inicirali inovativni pristupi rešavanju lokalnih problema.	S	Načelnik opštinske uprave, Predsednik opštine	
	Testiranje inovativnih pristupa rešavanju lokalnih problema na pilot projektima i ohrabrivanje implementacije rezultata pilot projekata u svakodnevnu praksu.	K, S	Opštinski menadžer	
	Izmeštanje transportnih koridora iz centralnog gradskog jezgra i gradnja obilaznica.	D	SO, Direktor JP, Načelnik opštinske uprave	Izmešten saobraćaj iz gradskog jezgra
	Rešavanje problema mirujućeg saobraćaja.	S	SO, Direktor JP, Načelnik opštinske uprave	
	Primena visokih ekoloških standarda pri izradi prostornih i urbanističkih planova (određeni procenat parkovskih površina, pošumljenih površina, izletišta i prostora za rekreaciju).	K, S	SO, Direktor JP	
	Definisanje industrijskih zona, tehnoloških parkova i inkubatora.	K, S	SO, Direktor JP	Definisane zone

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
	Insistiranje na izradi Izveštaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (za planove i programe koje usvaja opština) i Studiji o proceni uticaja na životnu sredinu (za projekte izgradnje objekata i radove za koje odobrenje izdaje opština) u praksi urbanističkog planiranja na lokalnom nivou.	K, S	Načelnik opštinske uprave, Predsednik opštine	Analiza uticaja
	Kroz plansku dokumentaciju predvideti podizanje društvenog standarda u oblastima kulture, zdravstva, prosvete i sporta.	K, S	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	
	Kroz plansku dokumentaciju utvrditi procedure za praćenje indikatora zdravstvenog stanja stanovništva u odnosu na postojeće rizike.	K, S	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	
	Donošenje strategije razvoja socijalnog stanovanja.	K, S	SO	Strategija
	Prilagođavanje urbanističkih planova i urbanističkih projekata licima sa posebnim potrebama.	K	Načelnik opštinske uprave, Direktor JP	Prilagođeni planovi

SEGMENT STRATEGIJE:	EKONOMSKI RAZVOJ			
Veza sa Milenijumskim ciljem:	Cilj 1: Iskoreniti krajnje siromaštvo i glad životne sredine		Cilj 7: Osigurati održivost	
CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Izrada i usvajanje lokalnih strategija ekonomskog razvoja i zapošljavanja, sa pratećim opštinskim odlukama i sa izgradnjom ili jačanjem institucija u okviru lokalne samouprave, koje bi pratile izradu i implementaciju strategije.	Donošenje lokalne strategije ekonomskog razvoja i zapošljavanje.	K	Predsednik opštine, SO	Strategije
	Donošenje akcionih planova ekonomskog razvoja i zapošljavanja.	K, S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Akcioni planovi
	Institucionalno jačanje lokalne uprave kroz formiranje i stručno osposobljavanje agencija, službi ili radnih timova zaduženih za praćenje i unapređenje lokalnog ekonomskog razvoja i zapošljavanja, uz mogućnost poveravanja ovih poslova nevladinom sektoru ili objedinjavanja poslova za više opština u regionu.	S	Predsednik opštine, SO	
	Horizontalno i vertikalno institucionalno povezivanje i umrežavanje opština u cilju stimulisanja ekonomskog razvoja i zapošljavanja.	S, D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Mreža opština/ gradova
	Ograničavanje mogućnosti za diskreciono donošenje odluka političara u ekonomskoj oblasti.	D	Predsednik opštine	
	Poštovanje principa stručnosti, kompetentnosti kod izbora kadrova unutar lokalne vlasti i javnih preduzeća.	K	Predsednik opštine	
Pokretanje inicijativa za donošenje pravne regulative kojom se definišu prava i obaveze lokalnih samouprava u oblasti podrške lokalnom ekonomskom razvoju i stimulisanju zapošljavanja	Pokretanje inicijative za donošenje Zakona o lokalnim garancijskim fondovima. Inicijativa za prenošenje dela sredstava i obaveza sa centralnog na lokalni nivo.	K, S	SO	Odluka SO, odluka Vlade, decentralizacija
Uvođenje i promocija stimulativnih mera u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i zapošljavanja	Formiranje lokalnih garancijskih fondova za finansijsku podršku lokalnom ekonomskom razvoju i zapošljavanju.	S	Predsednik opštine, SO	
	Ubrzavanje procesa privatizacije kroz mere u nadležnosti lokalnih samouprava, pre svega kroz oslobađanja obaveza za lokalne naknade.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Povećan broj privatnih preduzeća
	Razvoj sopstvenih procedura ili mehanizama stimulisanja projekata i poslovnih inicijativa koje su u skladu sa strategijom ekonomskog razvoja. lokalne naknade.	S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
	Stimulisanje "greenfield" investicija komunalnim opremanjem lokacija.	S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Broj opremljenih lokacija
	Izgradnja tehno-parkova i inkubator-centara.	S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Tehno-parkovi i inkubator-centri
	Aktivna politika za privlačenje investicija (partnerstvo opština i strukovnih udruženja, komora, organizacija prezentacija i sajmova, itd.).	D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Rast investicija
	Restruktuiranje javnih preduzeća i uvođenje tržišta i konkurencije u javnom sektoru i stvaranje privatno-javnih partnerstava.	S, D	Opštinski menadžer i menadžment JP	
	Usaglašavanje programa osposobljavanja u školama sa potrebama privrede.	K	Načelnik uprave, Opštinski menadžer	Adekvatni kadrovi
	Stimulisanje delatnosti koje koriste komparativne prednosti lokaliteta i regiona.	S, D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Investicije i nova radna mesta
	Pokretanje inicijative za pojednostavljanje procedura za otvaranje preduzeća i za uvoz-izvoz.	K	SKGO	Inicijative SKGO
	Formiranje baze podataka o raspoloživim resursima za potencijalne investitore.	K, S	Načelnik uprave, Opštinski menadžer	Baza podataka
Razvoj lokalne ekonomije na osnovu raspoloživih prirodnih resursa uz razvoj sistema za podršku promociji održivog korišćenja resursa	Uvođenje sistema stimulativnih mera i olakšica pri otvaranju preduzeća i otvaranju novih radnih mesta.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Odluke SO
	Dosledno poštovanje ili uvođenje sistema stimulativnih taksi i naknada za preduzeća koja posluju u skladu sa ekološkim standardima.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Odluke SO
	Dosledno poštovanje ili uvođenje dodatnih destimulativnih mera ili kazni za neodgovorno ili prekomerno korišćenje prirodnih resursa.	K	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Odluke SO
	Izbor i primena BAT (najboljih dostupnih tehnologija) i principa održivog razvoja u radu preduzeća.	K, S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Odluke SO

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Regionalno povezivanje	Usaglašavanje i izrada zajedničkih regionalnih planova razvoja.	S, D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Regionalni planovi razvoja
Unapređenje rada inspekcijskih službi u ingerenciji lokalne samouprave kroz njihovo opremanje, edukaciju i podsticanje preventivnog rada	Unapređenje inspekcijskog nadzora (kontrola emisije i imisije, zagađenja, edukacija, opremanje...)	K, S	Načelnik uprave	

SEGMENT STRATEGIJE:
DRUŠTVENI RAZVOJ

Veza sa Milenijumskim ciljem: **Cilj 2:** Ostvariti univerzalno osnovno obrazovanje **Cilj 7:** Osigurati održivost životne sredine **Cilj 8:** Razvijati globalno partnerstvo za razvoj

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Institucionalno jačanje lokalne samouprave	Kreiranje vizije opštine, njeno publikovanje na odgovarajući način (kako bi bila dostupna svim građanima) i periodično podsećanje na ovu viziju kroz odgovarajući način proslave ili događanja.	K, S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Vizija opštine
	Promocija opštine kao održive, ili stvaranje opštinskog "brenda" održivosti, kako bi se kod građana stvorila identifikacija sa ciljevima održivosti i najbolji od njih inicirali da učestvuju u ostvarivanju planova održivosti.	K, S, D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer, Gradski arhitekta	Održivi lokalni razvoj razvoja
	Donošenje planova za pojedine oblasti društvenog razvoja (kultura, sport...)	K	SO, Predsednik opštine	Planovi za pojedine oblasti društvenog razvoja
	Modernizacija sekreterijata iz oblasti društvenog života.	K	Predsednik opštine, Načelnik uprave	
	Formiranje ekonomskog i socijalnog saveta uz tripartitnu saradnju (vlast, sindikat i poslodavac).	K	SO, Predsednik opštine	Efikasna ekonomska i socijalna politika
	Formiranje saveta za kulturu.	K	SO, Predsednik opštine	Unapređenje kulturnog života
	Formiranje saveta za sport.	K	SO, Predsednik opštine	Unapređenje sporta i fizičke kulture
	Definisanje kriterijuma za finansiranje društvenih delatnosti usklađenih sa potrebama zajednice.	K	SO, Predsednik opštine	Uravnoteženo i racionalno finansiranje društvenih delatnosti
	Uspostavljanje procesa komunikacije (vertikalnih i horizontalnih).	K, S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Brza i efikasna saradnja
	Uključivanje svih institucija u donošenje odluka u cilju zaštite prirodnih dobara (lokalni akcioni planovi i eko-fondovi).	K, S	SO, Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Zaštićena prirodna dobra

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Podizanje nivoa znanja izabranih i postavljenih lica, zaposlenih u opštinskim upravama i šire javnosti o konceptu održivog razvoja i metodama i tehnikama koje ovaj koncept obuhvata	Pružanje usmerene obuke u pristupima i tehnikama participativnog planiranja i novim načinima upravljanja u javnom sektoru.	K, S, D	Predsednik opštine	Obučeni kadrovi
	Obučavanje postavljenih lica i profesionalaca u lokalnoj samoupravi u veštinama pisanja i praćenja projekata, facilitacije, pregovaranja i drugih pristupa orijentisanih ka rezultatima.	K, S, D	Predsednik opštine, Opštinski menadžer, Gradski arhitekta	Obučeni kadrovi
	Razvoj nastavnog plana i programa multidisciplinarnih studija održivog razvoja na nekom od univerziteta u Srbiji.	K, S	Republičke institucije	
	Uvođenje prakse promocije i nagrađivanja najaktivnijih učesnika u procesu planiranja i implementacije održivog razvoja unutar opštinske administracije.	K, S	Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Implementacija održivog razvoja u organima lokalne samouprave
Promocija zdravlja u najširem smislu u svim sferama društvenog razvoja i za sve kategorije stanovništva	Usvajanje akcionih planova i programa za suzbijanje bolesti zavisnosti, socijalno devijantnog ponašanja i slično.	K, S	SO, Predsednik opštine	Poboljšanje zdravlja mladih
	Jačanje institucija (stručno i organizaciono) u cilju zaštite mentalnog zdravlja stanovništva uz vertikalno i horizontalno povezivanje nosilaca aktivnosti.	K, S, D	SO, Predsednik opštine	Poboljšanje zdravlja građana
Valorizovanje tradicionalnih vrednosti kroz ekonomske aktivnosti	Kontinuirana promocija tradicionalnih vrednosti u vezi sa lokalnom zajednicom i regionom.	K, S, D	Predsednik opštine, nadležne ustanove	Jačanje sistema vrednosti
	Korišćenje kulturnog nasleđa za diversifikaciju ekonomskih aktivnosti.	K, S, D	Opštinski menadžer	
	Jačanje porodične ekonomije (porodičnih gazdinstava i porodičnih biznisa) u cilju očuvanja i jačanja porodice kao osnovne čelije društva.	K, S, D	SO, Predsednik opštine, Opštinski menadžer	
	Podrška ruralnom razvoju u cilju očuvanja tradicionalnih društvenih vrednosti.	K, S, D	SO, Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Unapređenje ruralnog razvoja
Stvaranje uslova u lokalnim samoupravama za lakše i pravednije ostvarivanje prava u sferi zdravstvene i socijalne zaštite	Informisanje o pravima i mogućnostima ostvarivanja i sticanja prava u sferi socijalne, zdravstvene i drugih zaštita.	K, S, D	Predsednik opštine, nadležne ustanove	Dostupna zdravstvena i socijalna zaštita
	Prikupljanje i analiza podataka o siromaštvu u cilju izrade socijalnih programa.	S	Predsednik opštine, Načelnik uprave	Poboljšanje socijalne zaštite i socijalne sigurnosti građana

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Razmena "dobre prakse" i iskustava između opština u cilju smanjenja razlika u kapacitetima za društveni razvoj	Regionalna i međunarodna saradnja kroz razmenu u sferama kulture, sporta i zaštite životne sredine.	S, D	Predsednik opštine, Načelnik okruga	Unapređenje kulture, sporta i zaštite životne sredine
Podsticaj uključenju medija u programe razvoja društva	Korišćenje tradicionalnih i multimedijalnih komunikacionih kanala i medija, kako bi se ostvarila jednosmerna i dvosmerna komunikacija ili pružile informacije i ohrabrio dijalog sa građanima.	K, S, D	SO, Predsednik opštine, mediji	Uključivanje građana u procese odlučivanja
	Stvaranje artikulisane poruke koja se obraća vrednosnim stavovima (srcu), racionalnim potrebama (mozgu) i koja je estetski dobro upakovana (očima) stanovnika i pružanje atraktivnih, lako razumljivih, ali naučno zasnovanih informacija i poruka.	K, S, D	Predsednik opštine, mediji	Unapređenje informisanja građana

**SEGMENT
STRATEGIJE:**
ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Veza sa Milenijumskim ciljem:	Cilj 7: Osigurati održivost životne sredine Cilj 8: Razvijati globalno partnerstvo za razvoj			
CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Donošenje strateških dokumenata i unapređivanje zaštite životne sredine na lokalnom nivou	Usvajanje LEAP-a, LEHAP-a i drugih strateških dokumenata.	K, S	SO	LEAP, LEHAP i drugi strateški dokumenti
	Izrada programa zaštite i razvoja zaštićenih prirodnih dobara u cilju njihove održive komercijalizacije.	K, S	SO	Programi zaštite
Uvođenje ekonomskih instrumenata za podsticaj racionalnog upravljanja resursima	Veća budžetska izdvajanja za zaštitu životne sredine.	K	SO, Predsednik opštine	Budžetska sredstva
	Formiranje lokalnih eko-fondova.	K	SO	Eko-fond
	Uvođenje podsticajnih ekonomskih mera za lokalne privredne subjekte koji poštuju koncept ekološke održivosti u svom poslovanju.	S, D	SO	Odgovarajuće opštinske odluke
	Jačanje kapaciteta službi nadležnih za sprovođenje mera monitoringa i zaštite životne sredine u gradovima i opštinama.	K, S	SO, Opštinska uprava	Osnivanje organizacionih jedinica u opštini
	Usvajanje stimulativnih mera za otvaranje novih radnih mesta za pojedine delatnosti i pojedina područja u lokalnoj sredini, u cilju stimulisanja održive i ekološki prihvatljive proizvodnje.	S, D	SO	Opštinske odluke
	Usvajanje ekonomskih mera podsticaja za uvođenje "čistih" tehnologija i destimulativnih mera za "prljave" tehnologije.	S, D	SO	Opštinske odluke
Promocija racionalne potrošnje	Promocija alternativnih i obnovljivih izvora energije.	K, S, D	Svi	Kampanja
	Uvođenje mehanizama održive potrošnje u objekte institucija kojima opština upravlja ili ih osniva.	K, S	SO, Opštinska uprava, JP, JKP	Primeri dobre prakse
Uvođenje sistema monitoringa i mera zaštite i unapređenja životne sredine	Uspostavljanje rutine kojom se sve odluke predsednika opštine i Skupštine opštine podvrgavaju svojevrsnom "testu održivosti" i kojom se ispituje da li je tretirana odluka u skladu sa zacrtanom vizijom opštine ("Ček lista" održivosti).	K	Opštinska uprava	"Ček lista" održivosti
	Uspostavljanje sveobuhvatnog monitoringa stanja životne sredine uz praćenje zdravstvenog stanja stanovništva. ("Ček lista" održivosti).	K, S	SO	Opštinske odluke

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
	Izrada Studija o proceni uticaja na životnu sredinu za izgradnju objekata koje su u nadležnosti lokalne uprave.	K	Opštinska uprava	Mišljenje
	Uspostavljanje stalne kontrole radnih mesta i kritičnih tačaka proizvodnje kroz delovanje inspeksijskih službi u nadležnosti opštine.	K, kontinuirano	Opštinska uprava	
	Preduzimanje odgovarajućih mera kojima se štetna dejstva pojedinih činilaca životne sredine svode na najmanju moguću meru.	kontinuirano	Opštinska uprava	
	Razvoj javnog prevoza i njegovo prilagođavanje potrebama zaštite životne sredine.	S, kontinuirano	Opštinska uprava, JKP	Novi koncept javnog prevoza
	Donošenje i sprovođenje propisa o smanjenju emisije iz mobilnih izvora aerozagađenja.	K, S	SO	Opštinske odluke
Promocija javnosti u radu i učešća javnosti u odlučivanju	Permanentno informisanje javnosti o stanju kvaliteta životne sredine.	K, kontinuirano	Opštinska uprava	Informacije izveštaji
	Učešće javnosti u donošenju svih odluka u vezi sa izgradnjom objekata koji mogu uticati na stanje životne sredine.	kontinuirano	Opštinska uprava i JP	Javne rasprave
	Publikovanje i promocija uspeha u ostvarivanju lokalnih politika koje u sebe uključuju pristup održivosti .	kontinuirano	Opštinska uprava	Primeri dobre prakse
	Publikovanje periodičnih izveštaja o uspešnom (ili neuspešnom) radu na planu održivog razvoja i o akcijama koje su preduzete.	kontinuirano	Opštinska uprava	Primeri dobre prakse

SEGMENT STRATEGIJE:	SMANJENJE SIROMAŠTVA			
Veza sa Milenijumskim ciljem:	Cilj 1: Iskorenjivanje krajnjeg siromaštva i gladi Cilj 2: Ostvariti univerzalno osnovno obrazovanje Cilj 3: Promovisanje jednakosti među polovima i poboljšanje položaja žena Cilj 7: Osigurati održivost životne sredine Cilj 8: Razvijanje globalnog partnerstva za razvoj			
CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Stvaranje lokalnih strategija (akcionih planova) za smanjenje siromaštva zasnovanih na ekonomskom i društvenom razvoju, unapređenju infrastrukture i prostornog i urbanističkog planiranja i stvaranje institucionalnog okvira u lokalnoj upravi za ostvarivanje borbe protiv siromaštva	Izrada i usvajanje Strategije za smanjenje siromaštva opštine.	S	SO, Predsednik opštine	Strategija
	Implementacija Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji na lokalnom nivou kroz akcione planove i jasno definisane projekte.	S, D	Predsednik opštine, odgovarajuće institucije	Smanjen broj siromašnih
	Usvajanje metodologije za formiranje baza podataka o socijalnoj strukturi stanovništva u opštini i njihovo povezivanje sa postojećim bazama podataka.	K, S	SO, Opštinska uprava	
	Formiranje Koordinacionog odbora za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva u Srbiji.	S	SO, Predsednik opštine	Koordinacioni odbor
Promocija opštine u cilju privlačenja zainteresovanih ulagača	Reformisanje postojećih institucija, kako bi bile orijentisane prema građanima kao klijentima (korisnicima).	S, D	SO, Predsednik opštine, Opštinska uprava	Reformisane institucije
	Razvijanje i jačanje partnerstva između vladinog i nevladinog sektora u izradi i realizaciji opštinskih akcionih planova i projekata.	K, S	SO, Predsednik opštine, Opštinski menadžer	Povećan broj zajedničkih projekata
	Izrada lokalnih programa za obrazovanje i prekvalifikaciju korisnika raznih oblika socijalne zaštite.	S	Predsednik opštine, nadležne institucije	Programi za obrazovanje i prekvalifikaciju
	Usvajanje mera za podsticaj i razvoj humanitarnog i volonterskog rada.	K, S	SO, Opštinska uprava	
	Razvoj socijalnog stanovanja.	K, kontinuirano	SO, Predsednik opštine, nadležne institucije	Veći broj stanova za socijalno stanovanje
Pružanje podsticaja za razvoj preduzetništva i samozapošljavanje	Uvođenje olakšica za razvoj malih i srednjih preduzeća koja zapošljavaju socijalno ugrožena lica.	K, S	SO, Opštinska uprava, Opštinski menadžer	

CILJEVI	STRATEGIJE / MERE / AKTIVNOSTI	Vreme sprovođenja	Odgovorna institucija	Očekivani efekti
Uspostavljanje dvosmernog dijaloga sa socijalno ugroženim grupama	Organizovanje foruma ili prakse redovnih sastanaka sa posebno ugroženim grupama u cilju uspostavljanja dijaloga.	kontinuirano	Opštinska uprava, Opštinski menadžer	akcije, kampanje
	Razvoj metodologije za praćenje efekata sprovođenja socijalne politike na opštinskom nivou, u saradnji sa republičkim organima	K, S	Opštinska uprava	Metodologija

70

